

WYWIAD Z DOC. BOLESŁAWEM WOSZCZYŃSKIM*

Bolesław Woszczyński urodził się 27 czerwca 1930 r. w Borszczowie na Podolu. W 1946 r. wraz z rodziną przyjechał w ramach repatriacji na Dolny Śląsk. Szkołę średnią ukończył w Świdnicy, następnie podjął studia historyczne na Uniwersytecie Wrocławskim. Jest absolwentem Uniwersytetu Wrocławskiego (1953) i Uniwersytetu Warszawskiego (1955). W 1966 r. Rada Wydziału Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego nadała Bolesławowi Woszczyńskiemu tytuł doktora na podstawie pracy pod tytułem „Komisja Wojskowa i Ministerstwo Spraw Wojskowych w latach 1917–1921. Zarys organizacji i działalności”, napisanej pod kierunkiem prof. Stanisława Herbsta.

W latach 1957–1980 Bolesław Woszczyński był zatrudniony na etacie naukowym w Centralnym Archiwum Wojskowym w Warszawie. W 1973 r. został mianowany na stanowisko docenta.

Wraz z przeniesieniem służbowym do Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych w kwietniu 1980 r. rozpoczął się nowy okres pracy doc. Woszczyńskiego. Objął stanowisko kierownika Zakładu Naukowo-Badawczego Archiwistyki (później Zakład Naukowy Archiwistyki). W czasie swej wieloletniej pracy w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych doc. Woszczyński sprawował liczne funkcje w wielu komisjach i kolegiach doradczych Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych. Od 1985 r. był członkiem Rady Archiwalnej, w której od grudnia 1986 r. do końca kadencji w grudniu 2000 r. pełnił funkcję sekretarza. W 1982 r. został powołany w skład Rady Redakcyjnej „Archeionu”, a w latach 1986–1995 (t. 81–95) był jego redaktorem naczelnym¹.

* Wywiad został przeprowadzony wiosną 2007 r.

¹ J. Krochmal, *Jubileusz 70-lecia urodzin doc. dra Bolesława Woszczyńskiego*, Archeion, t. 103, 2001, s. 280–281.

Od początku istnienia Stowarzyszenia Archiwistów Polskich doc. Woszczyński należał do władz tej organizacji. W latach 1965–1993 był członkiem Zarządu Głównego SAP, następnie od 1997 r. pełnił funkcję przewodniczącego Sądu Koleżeńskiego SAP. Dnia 14 września 2002 r. na XII Krajowym Zjeździe Delegatów SAP w Szczecinie Bolesława Woszczyńskiego mianowano honorowym członkiem SAP².

WYWIAD

AGNIESZKA ROSA: *Jak się zorientowałaś – o czym mówią też Pana koledzy i znajomi – z pracą archiwalną jest Pan związany od ponad 50 lat. Początki były w Centralnym Archiwum Wojskowym w Warszawie. W jaki sposób rozpoczęła się Pana przygoda z archiwistyką i archiwami – była to pasja czy absolutny przypadek? Skąd się wzięły u Pana takie zainteresowania, połączenie problematyki wojskowej z archiwistyką?*

BOLESŁAW WOSZCZYŃSKI: Rzeczywiście, czas płynie i muszę przyznać, że nie spodziewałem się, że tyle lat będę zajmował się archiwistyką, bo przecież całe swoje życie zawodowe z nią związałem. Nie wybierałem jednak takiego kierunku studiów, to znaczy nie mam studiów archiwistycznych. Studia rozpocząłem we Wrocławiu, a skończyłem w Warszawie. Pochodzę z dalekich Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej, z Podola. Stamtąd w 1946 r. jako repatrianci przyjechaliśmy na Dolny Śląsk. Zamieszkaliśmy w Świdnicy, gdzie uczęszczałem do szkoły średniej, gimnazjum i liceum. Szkoła im. Jana Kasprowicza, którą ukończyłem, jest znana na Śląsku do dziś. W 1950 r. dopiero po raz trzeci odbyła się tam matura. Naukę, jak już powiedziałem, kontynuowałem we Wrocławiu, bo to był najbliższy ośrodek akademicki. A we Wrocławiu znaleźli się wówczas profesorowie i asystenci ze Wschodu, zwłaszcza z Uniwersytetu we Lwowie. Właśnie na studiach we Wrocławiu poznałem profesora Karola Maleczyńskiego, który tam się osiedlił, tam wykładał i pracował. O jego działalności archiwalnej we Lwowie dowiedziałem się jednak dopiero po studiach, gdy sam zajmując się archiwistyką, poznałem jego bogaty dorobek archiwalny. Tam poznałem też profesora (wówczas docenta) Józefa Gierowskiego, z którym zetknąłem się – po latach – w Krakowie, kiedy już pracowałem w NDAP. Profesor UJ utrzymywał żywe kontakty z archiwami, prowadziły one wówczas szeroką kwerendę do dziejów Żydów w Polsce.

² *Władze Stowarzyszenia Archiwistów Polskich w latach 1965–2005*, <http://www.sap.waw.pl/sap.htm> [dostęp 20 stycznia 2007 r.].

Profesor organizował konferencje naukowe, uczestniczyłem w nich jako kierownik Zakładu Naukowego Archiwistyki NDAP. We Wrocławiu był Wojciech Wrzesiński. Spotkaliśmy się ponownie z profesorem w Radzie Redakcyjnej „Archeionu” (1982 r.), gdzie poznałem także doc. Ludwika Bazylowa. Kiedy przygotowywałem pracę doktorską, profesor pełnił funkcję dziekana Wydziału Historycznego UW. Później był członkiem Komitetu Redakcyjnego „Archeionu”. Napisałem wspomnienie³ opublikowane w „Archeionie”, już jako redaktor czasopisma. Powróć do początku rozważań. Z Wrocławia przyjechałem do Warszawy, żeby kontynuować naukę. Studia ze stopniem magistra ukończyłem właśnie w Warszawie. Nie miały one nic wspólnego z archiwistyką, zająłem się problematyką historii wojskowej. Następnie jednak sytuacja tak się ułożyła, że Centralne Archiwum Wojskowe (CAW), organizując się w Warszawie, bo początkowo mieściło się w Gdańsku – Oliwie, gdzie kierował nim Roch Morcinek⁴, zaczęło zatrudniać pracowników cywilnych z wyższym wykształceniem. W zasadzie do pracy w CAW zachęcił mnie prof. Stanisław Herbst, który stwierdził, iż mam skłonności do badania historii wojskowej i dobrze by było, gdybym zajął się nią od strony źródłowej. Centralne Archiwum Wojskowe ogłosiło w tym czasie, że może przyjąć kilku absolwentów wyższych studiów. Zgłosiłem się i tak związałem się z CAW, to był 5 kwietnia 1957 r. Od tego momentu minęło więc pięćdziesiąt lat. Aż się wierzyć nie chce; to przecież pół wieku!

Pana zainteresowania historyczne, a później również archiwistyczne miały zatem wpływ na wybór przez Pana zawodu i wykonywanej pracy. Czy w pracy mógł Pan rozwijać swoje zainteresowania badawcze, łączyć tematykę wojskową z archiwistyką?

Początki były różne, nic nie wskazywało na to, że będę mógł rozwijać swoje zainteresowania, jednak grupa cywilnych pracowników CAW po wyższych studiach chciała prowadzić badania naukowe. Nie od razu tak się stało, bo CAW bardziej zależało na szybkim opracowaniu zasobu, przywiezionego z Gdańska – Oliwy. Ja ostatecznie zająłem się aktami z lat międzywojennych i tak zaczęły się moje prace związane z tym okresem.

³ B. Woszczyński, *Ludwik Bazylow (14 IV 1915–17 I 1985)*, *Archeion*, t. 82, 1987, s. 278–279.

⁴ M. Sławoszewska, *Morcinek Roch (1903–1968)*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich*, t. 1: (1918–1984), red. M. Bielińska, I. Janosz-Biskupowa, Warszawa–Łódź 1988, s. 150–151.

W CAW trzeba było pogłębiać wiedzę archiwalną. Szefostwo najbardziej skłaniało się właśnie do tego, by podnosić wiedzę archiwalną swoich pracowników. Organizowano różne spotkania, zebrania naukowe. Szefem CAW był wówczas Leszek Lewandowicz, o którym wspominam na łamach *Słownika biograficznego archiwistów polskich*⁵. Dążył on do tego, że tak powiem, aby o CAW było słyhać. Chciał, by z ogromnie bogatego zasobu tego archiwum można było korzystać, ale najpierw należało go opracować. A opracować zasób mogli jedynie ci, którzy mieli odpowiednią wiedzę. W wojskowej służbie archiwalnej odbywały się więc comiesięczne zebrania naukowe, takie jak w archiwach państwowych, gdzie w 1949 r. wprowadzono ten zwyczaj. Na marginesie powiem, że funkcję naczelnego dyrektora sprawował wówczas Rafał Gerber. Na zebraniach w CAW poruszano zagadnienia archiwalne, referowano literaturę archiwalną, omawiano wybrane artykuły publikowane na łamach „Archeionu”. W CAW zgromadzono nawet całkiem bogatą biblioteczkę archiwalną. Korzystano również z pomocy Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Wiedza uzyskiwana ze specjalistycznych czasopism i szkoleń archiwalnych była referowana na comiesięcznych spotkaniach. Szef CAW zdecydował także, że pracownicy archiwalni mają brać udział w szkoleniach organizowanych przez państwową służbę archiwalną. Zapraszano nas na zebrania do różnych archiwów warszawskich i pozawarszawskich. Ja osobiście z tej okazji byłem w Toruniu, Poznaniu, Krakowie, jeździłem do Wrocławia, gdzie spotykałem kolegów i koleżanki z okresu studiów. Uczestniczyliśmy też w naradach metodyczno-archiwalnych oraz konferencjach pracowników naukowo-badawczych. W archiwum zaczęła odbywać swoje posiedzenia komisja metodyczna. W CAW, gdzie przepracowałem 23 lata, na dobre związałem się z archiwistyką.

W CAW swoją karierę naukową rozpoczynali również inni pracownicy cywilni zainteresowani problematyką wojskową, m.in. prof. Piotr Stawecki, prof. Mieczysław Wrzosek, a także Mieczysław Cieplewicz, Andrzej Imielski, Tadeusz Wawrzyński. Dzięki dogodnym do prowadzenia badań naukowych warunkom zacząłem publikować w takich czasopismach wojskowych, jak: „Zeszyty Naukowe Wojskowej Akademii Politycznej”⁶, „Myśl

⁵ B. Woszczyński, *Lewandowicz Leszek (1919–2000)*, [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich*, t. 2: (1906–2001), red. B. Woszczyński, Warszawa 2002, s. 108–109; zob. tenże, *Wspomnienie o pułkowniku Leszku Lewandowiczu (1919–2000)*, *Archiwista Polski*, nr 2, 2001, s. 72–76.

⁶ Tenże, *Zasób aktowy Centralnego Archiwum Wojskowego* (współautor L. Lewandowicz), *Zeszyty Naukowe WAP* (seria historyczna), nr 14 (44), 1966, s. 226–233; tenże, *Problem weryfikacji stopni oficerskich w latach 1920–1921*, [w:] *Studia historyczne – Sta-*

Wojskowa”⁷, „Wojskowy Przegląd Historyczny”⁸, wkrótce też w „Archeio-

nistawowi Herbstowi na sześćdziesięciolecie urodzin, Zeszyty Naukowe WAP (seria historyczna), nr 15 (48), 1967, s. 153–156; tenże, *Wojsko Polskie w latach 1918–1921*, Zeszyty Naukowe WAP (seria historyczna), nr 20 (60), 1969, s. 82–92.

⁷ Tenże, *O pracach naukowych w Centralnym Archiwum Wojskowym*, Myśl Wojskowa, nr 3, 1966, s. 154–156; tenże, *Kadra zawodowa oficerów w pierwszych latach niepodległości Polski w 1918 roku*, Myśl Wojskowa, nr 9, 1968, s. 79–85; tenże, *O pracach naukowych w Centralnym Archiwum Wojskowym*, Myśl Wojskowa, nr 10–11, 1970, s. 121–124.

⁸ Tenże, *Materiały archiwalne przekazane Centralnemu Archiwum Wojskowemu przez Związek Radziecki*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 4, 1964, s. 231–237; tenże, *O działalności Centralnego Archiwum Wojskowego w latach 1960–1964*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 1–2, 1965, s. 848–852; L. Lewandowicz, B. Woszczyński, *Dwadzieścia lat Centralnego Archiwum Wojskowego*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 2, 1966, s. 388–397; B. Woszczyński, *Sprawa generała Tadeusza Rozwadowskiego*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 3, 1966, s. 323–338; tenże, *Nastroje rewolucyjne w polskich oddziałach wojskowych w latach 1917–1920 w świetle dokumentów przechowywanych w CAW*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 4, 1967, s. 381–386; tenże, *Najwyższych władzach wojskowych w świetle protokołów Ścisłej Rady Wojskowej z 1923 r.*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 3/4, 1969, s. 453–479; L. Lewandowicz, B. Woszczyński, *O działalności Centralnego Archiwum Wojskowego*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 1, 1970, s. 403–408; B. Woszczyński, *Powstania śląskie 1919–1921 w świetle materiałów przechowywanych w CAW*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 2, 1971, s. 377–386; tenże, *Sesja naukowa w 50. rocznicę III powstania śląskiego*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 3, 1971, s. 359–362; tenże, *Działalność Sekcji Historii Wojskowej Towarzystwa Miłośników Historii w Warszawie w roku 1970*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 2, 1971, s. 381–383; tenże, *Działalność Sekcji Historii Wojskowej Towarzystwa Miłośników Historii w Warszawie w 1971 r.*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 2, 1972, s. 488–490; tenże, *Działalność Sekcji Historii Wojskowej Towarzystwa Miłośników Historii w 1972 r.*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 1, 1973, s. 55–56; tenże, *Problemy gospodarcze wojska oraz jego pomoc dla ludności cywilnej w latach 1945–1947*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 3, 1973, s. 619–629; tenże, *Prof. dr Stanisław Herbst (1907–1973) historyk wojskowości*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 3, 1973, s. 679–680; tenże, *Działalność Sekcji Historii Wojskowej Towarzystwa Miłośników Historii w Warszawie w 1973 r.*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 1, 1974, s. 376–378; tenże, *Z działalności wojsk inżynierskich na rzecz gospodarki narodowej w latach 1945–1948*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 2, 1974, s. 552–564; tenże, *O działalności Centralnego Archiwum Wojskowego w latach 1970–1973*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 4, 1974, s. 336–347; tenże, *Straty wojenne Polski 1939–1945*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 1–2, 1975, s. 491–504; tenże, *Działalność Sekcji Historii Wojskowej TMH w Warszawie w 1974 r.*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 1–2, 1974, s. 666–669; tenże, *Działalność Sekcji Historii Wojskowej TMH w Warszawie w 1975 r.*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 2, 1976, s. 273–275; tenże, *Działalność Sekcji Historii Wojskowej TMH w Warszawie w 1976 r.*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 2, 1977, s. 313–316; tenże, *Informator o materiałach archiwalnych dotyczących Ziemi Zachodnich i Północnych w początkowym okresie po-*

nie”⁹. Do czasopism wojskowych pisałem głównie o źródłach do historii wojskowości, bo przecież baza, jaką dysponuje CAW, była i jest bogata. Za-interesowałem się szczególnie przekazami archiwalnymi obrazującymi dzieje wojskowości okresu międzywojennego. Wówczas to zacząłem uczęszczać na seminarium doktoranckie, które prowadził prof. Herbst.

Odbywałem kursy archiwalne organizowane przez NDAP, m.in. w Rogowie, który został zakończony egzaminem. W komisji zasiadali doc. Tadeusz Mencil, dyrektor Archiwum Państwowego w Lublinie, Henryk Altman – Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych. Brałem również udział w innych zebraniach szkoleniowych organizowanych przez NDAP. Należy zaznaczyć, że wcześniej w kursach szkoleniowych NDAP uczestniczyli oficerowie z CAW, m.in. Juliusz Malczewski i Henryk Fabijański. W czasie pracy w CAW miałem okazję poznać prof. Kazimierza Konarskiego i prof. Adama Stebelskiego. Spotkałem ich, kiedy przygotowywano do druku wydawnictwa źródłowe i pomoce archiwalne. Archiwum zwróciło się bowiem do prof. Konarskiego z prośbą o konsultację. Kazimierz Konarski przyjął kilku pracowników w Archiwum Głównym Akt Dawnych, życzliwie poinstruował, pomógł, doradził, w których miejscach przygotowywanych pomocy archiwalnych należy rozwinąć opisy archiwalne, a które elementy pominąć. Później uczestniczyłem w kursach prowadzonych przez Kazimierza Konarskiego w AGAD. Nawiązaliśmy też wówczas kontakt z prof. Adamem Stebelskim, m.in. na

wojennym (1945–1949), *Wojskowy Przegląd Historyczny*, nr 2, 1978, s. 325–327; tenże, *Działalność Sekcji Historii Wojskowej TMH w Warszawie w 1977 r.*, *Wojskowy Przegląd Historyczny*, nr 4, 1978, s. 391–393; tenże, *Działalność Sekcji Historii Wojskowej TMH w Warszawie w 1978 r.*, *Wojskowy Przegląd Historyczny*, nr 4, 1979, s. 274–276; tenże, *Działalność Sekcji Historii Wojskowej TMH w Warszawie w 1979 r.*, *Wojskowy Przegląd Historyczny*, nr 4, 1980, s. 341–343.

⁹ Tenże, *Materiały archiwalne do kampanii wrześniowej i okresu okupacji w Centralnym Archiwum Wojskowym*, Archeion, t. 41, 1964, s. 253–273; tenże, *Akta wojskowe otrzymane ze Związku Radzieckiego*, Archeion, t. 42, 1965, s. 217–227; tenże, *‘Archiwista’*. *Biuletyn Stowarzyszenia Archiwistów Polskich*, Archeion, t. 43, 1966, s. 260; L. Lewandowicz, B. Woszczyński, *Przebieg prac nad pomocami archiwalnymi w Centralnym Archiwum Wojskowym w latach 1960–1964*, Archeion, t. 45, 1966, s. 109–118; B. Woszczyński, *Dwudziestolecie Centralnego Archiwum Wojskowego. Wystawa archiwalna*, Archeion, t. 44, 1966, s. 280–281; tenże, *Archiwum Wojskowe po odzyskaniu niepodległości (1918–1921)*, Archeion, t. 50, 1968, s. 41–50; tenże, *Źródła archiwalne w Centralnym Archiwum Wojskowym w Warszawie do przebiegu wypadków majowych w r. 1926*, Archeion, t. 51, 1969, s. 127–138; tenże, *Jubileusz Centralnego Archiwum Wojskowego w Warszawie*, Archeion, t. 56, 1971, s. 252–253; tenże, *Czwarty ‘Tydzień Archiwów’ w Centralnym Archiwum Wojskowym*, Archeion, t. 61, 1974, s. 329–330.

gruncie dydaktycznym. Również na prowadzone w CAW wewnętrzne zajęcia szkoleniowe były zapraszane osobistości ze świata archiwistyki, m.in. dr Maria Bielińska, doc. Zygmunt Kolankowski, doc. Michał Wąsowicz (ówczesny dyrektor AGAD), dr Daniela Kosacka (zajmowała się wtedy dokumentacją kartograficzną w AGAD). Od NDAP dostawaliśmy przepisy, rozporządzenia, instrukcje metodyczne, które dostosowywaliśmy do potrzeb dokumentacji wojskowej, żeby jak najbardziej związać się ogólnie z archiwistyką i metodami stosowanymi w archiwach państwowych. Pracownia naukowa CAW udostępniała materiały nie tylko wojskowym, ale też badaczom i cywilom. Regulamin udostępniania wzorowano na regulaminie obowiązującym w archiwach państwowych, który przystosowano do wymogów wojskowej służby archiwalnej. Z zasobem archiwum zapoznawali się studenci historii Uniwersytetu Warszawskiego, a także studenci z Poznania i Torunia, piszący prace naukowe dotyczące problematyki wojskowej. CAW organizowało konferencje naukowe, rocznicowe, ważne zarówno dla służby archiwalnej wojskowej, jak i państwowej, żeby wymienić choćby konferencję z okazji 50. rocznicy utworzenia Archiwum Wojskowego i 50-lecia dekretu o archiwach z 1919 r. W tym spotkaniu uczestniczył Piotr Bańkowski. Nawiązałem z nim wówczas bliski kontakt. Prof. Bańkowski zainteresował się dokumentacją proveniencji wojskowej. Dzięki tej znajomości i za namową redaktora zacząłem publikować na łamach „Archeionu”.

Pracownicy CAW czynili wszystko, aby metody stosowane w archiwach państwowych były przenoszone do praktyki archiwów wojskowych. Wszelkie pomoce archiwalne opracowywano tak samo jak w archiwach państwowych. Na przełomie lat sześćdziesiątych prowadzono w CAW szeroką kwerendę naukową, poszukując materiałów do dziejów Śląska i powstań śląskich. Wówczas to poznałem profesorów Kazimierza Popiołka, Tadeusza Jędruszcza, Henryka Zielińskiego. Miałem zaszczyt uczestniczyć w pracach związanych z publikacją tych źródeł. Nawiązany został kontakt naukowy z Instytutem Śląskim w Opolu. Tam właśnie wydano książkę Ludygi-Laskowskiego o historii trzech powstań śląskich¹⁰.

¹⁰ *Źródła do dziejów powstań śląskich*, t. 1: *październik 1918–styczeń 1920*, cz. 1, wyb. i oprac. H. Zieliński, Wrocław–Warszawa–Kraków 1963; t. 2: *styczeń–grudzień 1920*, oprac. T. Jędruszcza, Z. Kolankowski, wstępnie przygotował zespół z udziałem B. Woszczyńskiego, Wrocław–Warszawa–Kraków 1970, ss. 578; B. Woszczyński, *Źródła archiwalne do trzeciego powstania śląskiego przechowywane w Centralnym Archiwum Wojskowym*, Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej, nr 3, 1971, s. 53–65; tenże, *Powstania śląskie 1919–1921*; tenże, *Sesja naukowa w 50. rocznicę III powstania śląskiego*;

Przy współudziale poznańskiego ośrodka historyczno-archiwalnego opracowywaliśmy wojskowe źródła do powstania wielkopolskiego¹¹. W tych pracach uczestniczyli również Stanisław Nawrocki, Bogusław Polak, którego przy tej okazji poznałem. A wszystko działo się pod kierunkiem prof. Zygmunta Grota. Wydawnictwa te bardzo życzliwie zostały przyjęte przez środowisko historyczne.

Archiwiści wojskowi uczestniczyli również w publikacji źródeł dotyczących obrony Warszawy w 1939 r.¹² Do druku przygotował je dr M. Ciepłowicz (wówczas był już pracownikiem Wojskowego Instytutu Historycznego).

J. Ludyga-Laskowski, *Zarys historii trzech powstań śląskich 1919–1920–1921*, przygotowali do druku: A. Brożek, F. Hawranek, W. Lesiuk, M. Lis, B. Woszczyński, M. Wrzosek, E. Wyglenda, red. A. Brożek, Warszawa–Wrocław 1973, aneks: *Źródła archiwalne*, oprac. B. Woszczyński, s. 321–407; B. Woszczyński, *Polskie czynniki wojskowe wobec III powstania*, [w:] *Pięćdziesięciolecie powstań śląskich*, red. F. Hawranek, W. Zieliński, Katowice 1973, s. 221–234; tenże, *Przekazy źródłowe do poznania historii 2 armii WP, przechowywane w Centralnym Archiwum Wojskowym*, [w:] *Polskie tradycje wojskowe Dolnego Śląska*, red. E. Jadziak, Wrocław 1978, s. 109–116; tenże, *Problemy osadnictwa wojskowego w świetle źródeł i literatury*, [w:] tamże, s. 223–228; tenże, *Kontakty między Wielkopolską a Śląskiem w świetle źródeł do dziejów powstań śląskich*, [w:] *Wielkopolska a powstania śląskie 1919–1921*, red. B. Polak, Leszno 1977, s. 57–64; tenże, *Raport Macieja Mielżyńskiego o sytuacji na Górnym Śląsku w latach 1920–1921*, *Teki Archiwalne*, nr 16, 1977, s. 83–108; tenże, *Źródła proveniencji wojskowej do dziejów powstań śląskich*, *Studia Śląskie*, t. 57, 1998.

¹¹ B. Woszczyński, *Dwa dokumenty do powstania wielkopolskiego 1918–1919*, *Najnowsze Dzieje Polski*, t. 11, 1967, s. 185–190; tenże, *Raporty i sprawozdania o sytuacji polityczno-wojskowej na terenie Poznańskiego w l. 1918–1919*, *Teki Archiwalne*, t. 11, 1968, s. 37–61; tenże, *Wnioski i bieżące postulaty*, [w:] *Powstanie wielkopolskie. Źródła – stan badań – postulaty badawcze*, red. Z. Grot, Kościan 1973, s. 55–56; tenże, *Centralne polskie władze wojskowe wobec spraw Pomorza w latach 1918–1919*, [w:] *Wielkopolska a Pomorze, Warmia i Ziemia Złotowska w dobie powstania wielkopolskiego 1918–1919*, red. Z. Grot, J. Witkowski, Leszno 1977, s. 129–133; tenże, *Kontakty między Wielkopolską a Śląskiem w świetle źródeł do dziejów powstań śląskich*, [w:] *Wielkopolska a powstania śląskie 1919–1921*, red. B. Polak, Leszno 1977, s. 57–64; tenże, *Wojskowe aspekty powstania wielkopolskiego 1918–1919. Wybór materiałów źródłowych*, red. B. Woszczyński, Poznań 1985 (wydawnictwo źródeł archiwalnych do powstania wielkopolskiego zrecenzował W. Stępniaak na łamach *Archeionu* – t. 84, 1988).

¹² B. Woszczyński, *Materiały archiwalne do kampanii wrześniowej i okresu okupacji*; tenże, *Materiały archiwalne do kampanii wrześniowej i okresu okupacji w Centralnym Archiwum Wojskowym*, [w:] *20 lat Ludowego Wojska Polskiego. II sesja naukowa poświęcona wojnie wyzwoleniczej narodu polskiego 1939–1945. Materiały*, Warszawa 1967, s. 366–382.

Osobiście podejmowałem też próby wydawania małych zbiorów źródeł, publikowałem na łamach „Najnowszych Dziejów Polski”¹³. W „Archeionie” publikowałem artykuły o źródłach¹⁴. Omówiłem też archiwalia do wypadków majowych 1926 r.¹⁵ W tym artykule podałem stan liczebny strat osobowych, ustalony na podstawie zachowanej dokumentacji.

Zamknę problem CAW tym, że dzieje tego archiwum zostały opisane w pracy doktorskiej Wandy Roman¹⁶, która była jego pracownikiem naukowym, dziś profesora UMK. O działalności CAW może wspominać też Michał Klimecki – były pracownik CAW, a dziś profesor również uniwersytetu toruńskiego. Wiele o funkcjonowaniu CAW mówiono także w czasie konferencji naukowej w Toruniu, poświęconej prof. Bronisławowi Pawłowskiemu w 100-lecie urodzin¹⁷. Jej organizatorami byli doc. Władysław Lewandowski i wówczas asystent, dziś profesor UMK Waldemar Rezmer. Swój wykład wygłosił wtedy prof. Andrzej Tomczak.

Pracowników CAW honorowano odznaką „Za zasługi dla archiwistyki”¹⁸. Taką odznakę otrzymałem również ja, co stanowiło dla mnie duże wyróżnienie, byłem bowiem pracownikiem cywilnym. Odznaka ta – przypominę – została ustanowiona w 1976 r. przez prof. Tadeusza Walichnowskiego – Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych.

¹³ B. Woszczyński, *Wypadki majowe 1926 r. w liczbach*, *Najnowsze Dzieje Polski*, t. 10, 1966, s. 239; tenże, *Dwa dokumenty do powstania wielkopolskiego 1918–1919*, *Najnowsze Dzieje Polski*, t. 11, 1967, s. 185–190; S. Baczyński, *Tajne organizacje wojskowe na Górnym Śląsku w latach 1918–1921 na tle sytuacji ogólnej*, oprac. i do druku podał B. Woszczyński, *Najnowsze Dzieje Polski*, t. 13, 1968, s. 113–156; A. Próchnik, *Jak Polska Śląsk utraciła i jak go musi odzyskać*, oprac. i do druku podali B. Woszczyński, L. Lewandowicz, *Najnowsze Dzieje Polski*, t. 13, 1968, s. 157–167; B. Woszczyński, *Rola i struktura naczelnej władzy wojskowej w latach 1918–1921*, *Najnowsze Dzieje Polski*, t. 14, 1969, s. 35–79.

¹⁴ B. Woszczyński, *Akta wojskowe otrzymane ze Związku Radzieckiego*, *Archeion*, t. 42, 1965, s. 217–227; L. Lewandowicz, B. Woszczyński, *Przebieg prac nad pomocami archiwalnymi w Centralnym Archiwum Wojskowym w latach 1960–1964*, *Archeion*, t. 45, 1966, s. 109–118; B. Woszczyński, *Archiwa państwowe PRL – stan obecny, najpilniejsze potrzeby*, przygotował do druku i wstęp B. Woszczyński, *Archeion*, t. 78, 1984, s. 7–18.

¹⁵ B. Woszczyński, *Źródła archiwalne w Centralnym Archiwum Wojskowym w Warszawie do przebiegu wypadków majowych w r. 1926*, *Archeion*, t. 51, 1969, s. 127–138.

¹⁶ W. Roman, *Centralne Archiwum Wojskowe 1918–1998: tradycje, historia, współczesność służby archiwalnej Wojska Polskiego*, Toruń 1999.

¹⁷ *Sesja naukowa poświęcona Bronisławowi Pawłowskiemu w setną rocznicę urodzin*, red. W. Lewandowski, Toruń 1988.

¹⁸ B. Woszczyński, *Odnaczenia pracowników państwowej służby archiwalnej*, *Archeion*, t. 91, 1993, s. 204–206.

Czy da się pokrótce opowiedzieć, co to znaczyło być archiwistą cywilnym w CAW? Z pewnością miał Pan liczne kontakty z innymi wojskowymi archiwami z państw bloku wschodniego. Na czym polegała taka współpraca i czy w ogóle istniała? Jak wyglądała natomiast współpraca z archiwami państw nienależących do bloku wschodniego i czy w ogóle istniała?

Nawiązanie indywidualnych kontaktów, kiedy tam pracowałem, z innymi archiwami zagranicznymi nie było łatwe. O tym decydowało kierownictwo. Niemniej jednak skromne, bo skromne, ale były. Miałem okazję poznać działalność wojskowych służb archiwalnych niektórych krajów bloku wschodniego. Byłem w Poczdamie, w Pradze, w Budapeszcie. Do tych archiwów wysyłało mnie kierownictwo w celu poszukiwań poloników, materiałów do dziejów wojskowości. Wizyty te były więc ukierunkowane. Miałem jednak okazję wymienić doświadczenia archiwalne, poznać metody pracy, ale też opowiedzieć, jak jest w CAW.

Większe problemy współdziałania tych archiwów nie mogły już dotyczyć pracownika cywilnego. Chociaż była okazja, ponieważ szefowie archiwów wojskowych Europy Środkowej i Wschodniej spotykali się w dwuletnich odstępach czasu. Kilka takich spotkań odbyło się, a ja uczestniczyłem w dwóch jako pracownik cywilny CAW. Byłem w Podolsku na zjeździe zorganizowanym przez wojskową służbę archiwalną Związku Radzieckiego, jako pracownik naukowy. Wziąłem udział w części poświęconej działalności archiwalnej, popularyzacji, upowszechnianiu bazy źródłowej do dziejów wojska poszczególnych krajów.

CAW wydawało wówczas „Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej”, był to jedyny przypadek, by wojskowe służby archiwalne publikowały swoje czasopismo, przynajmniej w latach siedemdziesiątych. Na konferencję w Podolsku przybyło tylko dwóch cywilnych pracowników archiwów wojskowych (z Budapesztu i z Warszawy), w tym właśnie ja. Miałem tam okazję nawiązać kontakt z cywilnym pracownikiem węgierskiego archiwum wojskowego, którego pamiętam do dziś, bo nazywał się Bem.

Drugie takie spotkanie, w którym uczestniczyłem, odbyło się w Warszawie. Przewodniczył mu płk Lewandowicz, a ja wygłosiłem referat o pomocach archiwalnych w CAW. Mój artykuł został opublikowany następnie na łamach „Archeionu”¹⁹.

Kontaktów z archiwami państw zachodnich CAW nie utrzymywało.

¹⁹ Tenże, *Przebieg prac nad pomocami archiwalnymi w Centralnym Archiwum Wojskowym w latach 1960–1964* (współautor L. Lewandowicz), *Archeion*, t. 45, 1966, s. 109–118.

Pracował Pan w Centralnym Archiwum Wojskowym 23 lata, a następnie przeszedł do Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Czy na decyzję o przejściu do NDAP wpłynęły zmieniające się warunki pracy w CAW? Czy pracownicy archiwum wojskowego byli poddawani w jakiś szczególny sposób naciskom ze strony kierownictwa i w jakim stopniu, jakie były tego przejawy?

Nie tak od razu zdecydowałem się na odejście z CAW, bo miałem tam dobre warunki do pracy naukowej. Jednak po przejściu Lewandowicza na zasłużoną emeryturę i mianowaniu nowego szefa sytuacja zmieniła się²⁰: miałem o wszystkim meldować, artykuły pisane do czasopism naukowych musiały przechodzić przez cenzurę nowego szefa. Jednak dopiero wówczas, gdy zaczął on kontrolować mnie na każdym kroku, chciał dokładnie wiedzieć i co, i gdzie, znać temat, nazwę każdego czasopisma, w którym publikowałem, przy czym nie interesowała go strona merytoryczna pracy naukowej, a jedynie kontrola pracowników, zdecydowałem się odejść. Miałem kilka propozycji pracy. Wybrałem NDAP. Pozostałem więc przy zainteresowaniach problematyką archiwalną, badań nad dziejami wojskowości nie porzuciłem.

W czasie Pana wieloletniej pracy w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych i przebywania w środowisku archiwalnym zetknął się Pan z pewnością z wieloma wybitnymi ludźmi z otoczenia archiwalnego. Dlaczego Pan ich zapamiętał, czym te osoby się wyróżniły?

Już jako pracownik CAW zetknąłem się z wieloma wybitnymi archiwistami, osobami ze świata archiwalnego. Byli to pracownicy archiwów, osoby nadające ton, kierunek polskiej archiwistyce. Po przejściu do NDAP nauko-wo-archiwalne kontakty nasiliły się.

Wymieniłem wyżej prof. Andrzeja Tomczaka z Torunia, brałem udział w konferencjach naukowych dotyczących problematyki archiwalnej, organizowanych właśnie przez profesora, na których wygłaszałem też referaty. Uczestniczyłem w dwóch ogólnopolskich sesjach historyczno-archiwalnych na temat „Archiwa warsztatem pracy historyka”, której organizatorami byli prof. Andrzej Tomczak i prof. Ireneusz Ihnatowicz – kierujący wówczas Komisją Archiwalną Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historycznego. W Toruniu obradowano 5–6 czerwca 1971 r., w Radomiu zaś, gdzie wygłosiłem referat, 25–26 listopada 1972 r. O tych spotkaniach pisali na łamach

²⁰ O tych problemach zob. M. Szczurowski, *O osiągnięciach i problemach archiwistyki wojskowej na marginesie jubileuszu 85-lecia Centralnego Archiwum Wojskowego*, *Archiwista Polski*, nr 3, 2003, s. 9–17.

„Archeionu” Julia Wasiak (t. 52, 1973) oraz Andrzej Biernat i Małgorzata Szmít (t. 59, 1973).

W Toruniu obradowała (28 maja 1976 r.) konferencja poświęcona sprawom kształcenia archiwistów (pisała o tym Maria Tarakanowska, „Archeion”, t. 65, 1977). Wówczas poznałem bliżej pracowników naukowych Zakładu Archiwistyki UMK: Halinę Robótkę, Bohdana Ryszewskiego, Macieja Gołembiewskiego. Kolejne spotkanie dotyczące powyższej problematyki odbyło się również w Toruniu 19 października 1984 r. Współuczestniczyłem w organizowaniu sesji – jako kierownik Zakładu Naukowego Archiwistyki NDAP (przebieg obrad w informacji M. Gołembiewskiego, „Archeion”, t. 81, 1986).

Z Toruniem organizowaliśmy jako Zakład Naukowy Archiwistyki ogólnopolskie sesje naukowe poświęcone programom specjalizacji archiwistycznej na kierunku historia. W Warszawie 16 marca 1987 r. pod przewodnictwem prof. Mariana Wojciechowskiego omawiano sprawy ujednoczenia programów studiów. Głównym referentem był prof. Andrzej Tomczak – kierownik Zakładu Naukowego Archiwistyki UMK (omówienie: Maria Lewandowska, „Archeion”, t. 86, 1989). Wkrótce, bo 14 maja 1987 r., dyskutowano w Toruniu na temat organizacji praktyk studenckich w archiwach i zatrudniania absolwentów specjalizacji archiwistycznych. Sesję, którą otworzył prof. Mieczysław Wojciechowski – dyrektor Instytutu Historii i Archiwistyki UMK, omówiła na łamach „Archeionu” Alina Kopiczyńska (t. 86, 1989).

Konferencje, sesje naukowe w Toruniu stanowiły okazję do pogłębienia problematyki archiwalnej. Tematycznie były związane przede wszystkim z kształceniem archiwistów. Ośrodek toruński bowiem od lat pięćdziesiątych koncentruje swoją uwagę na podnoszeniu poziomu wiedzy zawodowej pracowników archiwów państwowych. Głównym inicjatorem tej działalności jest prof. Andrzej Tomczak. Kontynuatorami są obecnie jego wychowankowie.

W tym czasie nadal podejmowałem tematy z historii wojskowości. Uczestniczyłem w konferencjach rocznicowych CAW, wygłaszałem tam referaty związane z dziejami archiwistyki wojskowej głównie okresu międzywojennego.

W trakcie swojej wieloletniej pracy poznałem m.in.: Kazimierza Konarskiego, Adama Stebelskiego, środowisko AGAD – Franciszkę Romotowską, Jadwigę Jankowską (I prezesa SAP); środowisko poznańskie: Stanisława Nawrockiego, Irenę Radtke, Kazimierę Chojnacką; z Krakowa: Henryka Dobrowolskiego, Adama Kamińskiego, Stanisławę Pańków. Znałem ich wcześniej, jeszcze zanim przeszedłem do NDAP i stanąłem na czele Zakładu Naukowo-Badawczego Archiwistyki. Odkąd objąłem funkcję kierownika, zacząłem jeździć na zebrania naukowe do archiwów państwowych, na posiedzenia ko-

misji metodycznej. W archiwach zawsze spotykałem znajome już osoby. Tak było też między innymi we Wrocławiu, gdzie pracowali Jerzy Pabisz, Eugeniusz Kobzdaj; w Katowicach – Adam Kałuża, Edward Długajczyk; w Olsztynie – Tadeusz Grygier; w Zielonej Górze – Wanda Darasz.

Wielu archiwistów oraz przedstawicieli świata nauki poznałem na powszechnych zjazdach historyków polskich, w których uczestniczę, poczynając od ósmego – zorganizowanego w 1958 r. w Krakowie. Od 1958 r. jestem także członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego. Zjazdy historyków i udział w nich archiwistów omówiłem na łamach „Archiwisty Polskiego”.

Znał Pan z pewnością również kilku naczelnych dyrektorów, jak układały się Pana stosunki z nimi?

W zasadzie znałem prawie wszystkich powojennych naczelnych dyrektorów. Mogę się jednak przyznać, że nie znałem osobiście Rafała Gerbera. Mój wiek mi na to nie pozwolił. Spotkałem go później, już nie jako naczelnego dyrektora. Od Henryka Altmana znałem już natomiast wszystkich naczelnych dyrektorów archiwów państwowych w Polsce.

Henryk Altman przychodził do CAW, prowadził zajęcia, nie zdarzało się to jednak często. Przedstawiciele CAW włączał do prac różnych komisji działających przy NDAP. Szefa CAW natomiast bardzo często zapraszał na Radę Archiwalną bądź posiedzenie Rady Wydawniczej.

Kolejnego dyrektora, Leona Chajna, spotkałem, gdy ten, razem z Henrykiem Altmanem, uczestniczył w konferencji zorganizowanej w CAW w 1965 r. Lepiej poznałem go natomiast, gdy z polecenia szefa CAW przychodziłem na spotkania do NDAP, na posiedzenia Centralnej Komisji Metodycznej, Centralnej Komisji Oceny Dokumentacji lub Rady Wydawniczej. Tym samym miałem dwa lub trzy takie bezpośrednie spotkania z naczelnym dyrektorem Leonem Chajnem, gdyż był on szczególnie zainteresowany problemami wojskowymi.

Następnie dyrektorem został Tadeusz Walichnowski. W tym samym czasie również ja zacząłem pracować w NDAP.

Kolejnym naczelnym dyrektorem był Marian Wojciechowski, poznałem go jeszcze w Toruniu, zanim zaczął pełnić tę funkcję.

Po prof. Wojciechowskim przyszedł prof. Jerzy Skowronek, jego też poznałem wcześniej. Tak jak z jego poprzednikami, spotykałem się z nim na konferencjach archiwalnych i historyczno-archiwalnych.

Po prof. Skowronku naczelnym dyrektorem została doc. Daria Nałęcz, której nie znałem wcześniej. Na emeryturę przeszedłem właśnie za jej urzędo-

wania. Kierownikiem Zakładu Naukowego Archiwistyki został mianowany dr Jacek Krochmal.

Obecnego Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych, Sławomira Radonia, poznałem jeszcze, kiedy był dyrektorem Archiwum Państwowego w Krakowie.

Miałem okazję poznać również Witolda Suchodolskiego, jednak gdy ten nie był już naczelnym dyrektorem. Spotkałem go u prof. Zygmunta Kolankowskiego, gdy współpracowałem z nim w Stowarzyszeniu Archiwistów Polskich. Prof. Suchodolski pracował wówczas w Instytucie Badań Literackich, mieszczącym się w tym samym budynku co Archiwum Polskiej Akademii Nauk. Kiedyś przyszedłem do prof. Kolankowskiego do Archiwum PAN, był akurat u niego prof. Suchodolski. Kolankowski powiedział wtedy: „I jeszcze jeden archiwista”.

Co zmieniło się według Pana w archiwach po przelocie lat 1989 i 1990? Jak postrzega Pan przemiany środowiska archiwalnego, dziedziny archiwalnej, rzeczywistości archiwalnej, np. przeobrażenia funkcji archiwów, przekształcanie instytucji naukowych w urzędowe, liberalizację dostępu, komercyjne przechowywanie, w ostatnim czasie i w ogóle w trakcie Pana wieloletniej pracy?

Przemiany środowiska archiwalnego były związane z wprowadzeniem techniki do archiwów. W tym kierunku archiwa powinny się rozwijać.

Przez wiele lat był Pan również nauczycielem archiwistyki, jakie doświadczenia wyniósł Pan z tego etapu życia. Co Pan będzie zawsze mile wspominać?

Dydaktyka interesowała mnie od początku pracy w archiwum. Prowadziłem zajęcia okolicznościowe na temat archiwaliów i archiwów. Jednocześnie miałem zajęcia informacyjne na studium policealnym z archiwów i ogólnie z archiwistyki.

W Wojskowej Akademii Politycznej wykładałem archiwistykę przez dobrych kilka lat. Przede mną te zajęcia prowadzili profesorowie Ireneusz Ihnatowicz, Witold Suchodolski i Adam Stebelski. Prof. Stebelski umożliwił mi właśnie prowadzenie ćwiczeń z wykorzystaniem dokumentów. Wielu słuchaczy Akademii pisało prace magisterskie z wojskowości i tak prof. Stebelski nawiązał ze mną współpracę. Potem organizację przejął prof. Ihnatowicz. Byłem jego asystentem. Gdy prof. Ihnatowicz zaczął rezygnować z różnych obowiązków, przejąłem od niego zajęcia z nauk pomocniczych historii i archiwistyki. Odbywały się one raz w tygodniu. Ćwiczenia prowadziłem w CAW, a wy-

kłady w WAP. Poznałem wówczas wielu wojskowych, którzy doszli nawet do wysokich stopni wojskowych.

Jest też Pan wieloletnim członkiem Stowarzyszenia Archiwistów Polskich. Jak i kiedy rozpoczęła się Pana działalność w tej organizacji?

Od początku istnienia Stowarzyszenia Archiwistów Polskich interesowałem się jego działalnością. Duży wpływ na to zaciekawienie miał prof. Zygmunt Kolankowski, który wciągnął mnie w to środowisko. Brałem udział w tworzeniu SAP. Tutaj poznałem wielu archiwistów, nie tylko państwowych, ale i zakładowych. Poznałem m.in. prof. Wojciecha Hejnosza, który od początku działalności aż do swej śmierci był członkiem Zarządu Głównego SAP. Poznałem też Czesława Skopowskiego, dyrektora Archiwum Poznańskiego, był on bardzo aktywny w SAP. Zawsze mile wspominam, również na niwie SAP, współpracę z prof. Andrzejem Tomczakiem.

Jak Pan dziś ocenia działalność i rolę Stowarzyszenia Archiwistów Polskich? Czy w czasie ponad 40-letniej działalności tej organizacji zauważył Pan jakieś przemiany jej roli?

Stowarzyszenie funkcjonuje już ponad 40 lat. Początki tej działalności a dzień dzisiejszy to są dwie różne sprawy. Niegdyś aktywność SAP polegała całkowicie na działalności społecznej, od zjazdu do zjazdu. Dziś wygląda to całkiem inaczej, dziś SAP nadal działa społecznie, ale jest o wiele bogatsze, prowadzi szeroką działalność, również gospodarczą.

Już od samego początku Stowarzyszenie wydawało swoje czasopismo. Pierwszy numer był bardzo skromniutki, cieniutki. Jedna pani pisała na maszynie i to się powielało. Wszelkie zawarte w czasopiśmie informacje gromadzono z dużym trudem. Z prof. Kolankowskim „robiliśmy” razem „Archiwistę” do 1985 r. Byłem sekretarzem redakcji biuletynu „Archiwisty”.

Staraliśmy się z prof. Kolankowskim nawiązać kontakty z archiwistami zakładowymi. Były ogłaszane konkursy na najlepszą pracę o archiwum zakładowym. Nie od razu jednak znajdowali się chętni. Zaczęliśmy więc szukać ich przez oddziały, docierając do konkretnych ludzi, dzięki temu kilka prac wpłynęło. Brakowało funduszy na nagrody. Trzy prace zostały jednak nagrodzone. Ogłosiliśmy również konkurs na najaktywniejszego korespondenta „Archiwisty”. Został nim doc. Stanisław Nawrocki. Do „Archiwisty” pisano wówczas jednak bez honorariów. Gdy redaktorem został Mieczysław Motas, wprowadzono minimalne wynagrodzenia.

Stosunek wzajemny Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych–Stowarzyszenie Archiwistów Polskich; jakie według Pana powinny być relacje i związki Stowarzyszenia z państwową służbą archiwalną?

Warto przypomnieć, że SAP od początku wspierali naczelni dyrektorzy. Pamiętam rozmowy z Henrykiem Altmanem, kiedy czyniliśmy przygotowania do pierwszego Zjazdu Delegatów (odbył się on 27 marca 1965 r.). Pisałem o tym w „Archiwście Polskim”. Podobnie było i później. Naczelny Leon Chajn zapraszał przewodniczącego ZG SAP na doroczne narady dyrektorów archiwów państwowych. Wówczas mówiono też o Stowarzyszeniu. Dyrektorzy przychodzili na spotkania organizowane przez Marię Lewandowską – przewodniczącą Koła SAP w Naczelnej Dyrekcji AP. Prof. Marian Wojciechowski był nawet delegatem na Krajowy Zjazd Stowarzyszenia.

Stowarzyszenie ma szerszy zakres niż NDAP. Gromadzi archiwistów nie tylko z archiwów państwowych. NDAP z kolei jest ograniczona tylko do tych instytucji, które jej podlegają.

Działalność SAP opiera się jednak głównie na pracownikach archiwów państwowych. Siedziby oddziałów SAP mieszczą się prawie zawsze w archiwach państwowych. Kierują nimi częstokroć ich dyrektorzy. W organizację konferencji SAP również angażują się głównie pracownicy archiwów państwowych.

Przez wiele lat był Pan sekretarzem redakcji „Archiwisty”, później redaktorem „Archeionu”, jak Pan wspomina te środowiska i ludzi, z którymi Pan pracował?

Praca w „Archeionie” była dla mnie prawdziwą szkołą, jest to bowiem czasopismo ogólnopolskie. Członkowie Rady Archiwalnej, której przez kilka lat byłem sekretarzem, przekonywali mnie, bym został redaktorem tego periodyku. Odbyłem wówczas rozmowę z naczelnym dyrektorem Marianem Wojciechowskim i przewodniczącym Rady Archiwalnej prof. Czesławem Madajczykiem. Później było spotkanie Prezydium Rady Archiwalnej, na którym zostałem przekonany do objęcia tego stanowiska, było to w 1986 r. Miałem doświadczenie redakcyjne, bo już kilka lat pełniłem funkcję redaktora „Biuletynu Wojskowej Służby Archiwalnej” i sekretarza „Archiwisty”. Ostatecznie na stanowisku redaktora „Archeionu” zastąpiłem Marię Koczerską, która musiała z niej zrezygnować z powodu obowiązków dydaktycznych na Uniwersytecie Warszawskim.

Objąłem stanowisko redaktora naczelnego „Archeionu”, ale miałem do pomocy redakcję, z której rad korzystałem. Byli tam: Bogdan Kroll, Irena Radtke, Adolf Juzwenko. Na czele tej rady redakcyjnej stał prof. Czesław

Biernat. Sekretarzem redakcji była pani Izabela Rdzanek, najbardziej doświadczona w tym zakresie, z jej rad głównie korzystałem.

„Archeion” drukowano w PWN w Łodzi. Jeden numer musiał być w druku, drugi w tym czasie przygotowywany do druku, a do trzeciego już gromadzono materiały. Wydawaliśmy początkowo dwa tomy rocznie, nie udało nam się jednak utrzymać tego rytmu. Teksty autorów trzeba było bowiem przygotować, opracować, nasycić literaturą, przypisami i czasami wysłać do autoryzowania. Zdarzało się tak, że autorzy nie poznawali wcale, że ich teksty zostały całkowicie przerobione.

Po mnie redaktorem „Archeionu” został prof. Stefan Krzysztof Kuczyński. Dziś „Archeion” redaguje doc. Daria Nałęcz.

Jako redaktor ogólnopolskich czasopism archiwalnych z pewnością wielokrotnie borykał się Pan z niepokornymi osobami lub piszącymi niepokorne teksty. Od czego zależała decyzja, czy dany artykuł zostanie wydrukowany, czy kierował się Pan jakimiś odgórnymi zaleceniami, cenzurą, czy po prostu własną intuicją? Czy w redakcji zdarzały się kłopoty z tekstami, tzn. trzeba było zamawiać teksty do danego numeru, czy też występował ich nadmiar?

Autorzy nie pchali się drzwiami i oknami, więc bardzo często zamawialiśmy teksty. Musieliśmy wówczas upatrzeć autora i temat. Bardzo często szukaniem autorów zajmowali się również członkowie rady redakcyjnej, którzy zamawiali artykuły u różnych archiwistów.

Jako kierownik Zakładu Naukowego Archiwistyki jeździłem po archiwach, uczestniczyłem w zebraniach naukowych; to było bardzo pomocne w kontaktach z potencjalnymi i rzeczywistymi autorami artykułów. Mogłem porozmawiać, zamówić artykuły prosto od autorów.

„Archeion” dawał też materiały do „Archiwisty”. Jak przysyłano nam artykuły, sprawy bardziej praktyczne szły do „Archiwisty”, a bardziej naukowe do „Archeionu”. Oczywiście, takie postępowanie wymagało zgody autora.

Udało nam się ostatecznie przekonać cenzurę, że „Archeion” to czasopismo naukowe, specjalistyczne i ma mały nakład (500–800 egz.), a tematy są ściśle archiwalne, nie ma więc potrzeby poddawania go pod cenzurę. „Archiwista”, z kolei, w ogóle nie podlegał cenzurze jako czasopismo o małym nakładzie, ściśle specjalistyczne, broszurowe.

Zawsze słyszy się, że dobry archiwista powinien być dokładny, cierpliwy itp. Jakie cechy Pana charakteru zadecydowały o wyborze pracy w archiwum i pomogły

w niej? Jakie typowe dla zawodu cechy zauważył/zauważa Pan u swoich kolegów archiwistów?

Jako redaktor „Archeionu” starałem się być dokładny, dużą wagę przykładam do przypisów, żeby powoływać się na literaturę. Wszystkie teksty też czytałem. Zapoznałem się wówczas również ze wszystkimi tomami „Archeionu”, począwszy od tomu pierwszego z 1927 r. Staram się zawsze dociekać i dochodzić, dzięki temu pogłębiłem swoją wiedzę historyczno-archiwalną.

Przygotowując wywiad, zrobiłam rozeznanie w środowisku archiwalnym, usłyszałam opinię, że był Pan człowiekiem, może, bardziej przybliżyć, pracownikiem „niepokornym” w dobrym znaczeniu tego słowa. Jak Pan się zapatruje na taką opinię, czy jest ona w jakimś stopniu bliska prawdzie?

Nie chodziło o niepokorność, ale o dociekliwość. Miałem również wielu współpracowników, z których wiedzy korzystałem.

Czy, Pana zdaniem, zainteresowania historyczne archiwistów mają wpływ na ich pracę, badania czy też karierę archiwalną? Czy może wynika to bardziej z zapotrzebowania społecznego albo nacisku zwierzchników?

Jeżeli zwierzchnicy mają na uwadze rozwój, podnoszenie kwalifikacji swych pracowników, to są przychylni rozwijaniu ich zainteresowań. Jedną z takich form podnoszenia kwalifikacji są seminaria doktoranckie. Teraz archiwiści są przytłoczeni. Jest bowiem duże zainteresowanie ze strony użytkowników, kwerendy, działania urzędowe. Jednak są osoby, które biorą udział w studium doktoranckim, stworzonym w 2006 r. przy NDAP, chcą rozwijać swoje zainteresowania mimo nadmiernego obciążenia obowiązkami.

Od 1996 r. funkcjonuje komisja stypendialna, byłem jej pierwszym przewodniczącym. Przyznaje ona stypendia doktoranckie i habilitacyjne osobom chcącym podnosić swoje kwalifikacje, rozwijać zainteresowania. W pierwszej kolejności preferowane są tematy z archiwistyki, w drugiej – tematy z nauk pomocniczych historii. W komisji zasiadali razem ze mną Tadeusz Wujek, Teresa Zielińska i Edward Kołodziej.

Aktywność naukowa pracowników archiwów nie przekłada się jednak na awanse administracyjne. Generalnie ludzie, zdobywając stopnie naukowe, odchodzą ze służby archiwalnej, robią kariery na uczelniach, choć niektórzy zostają, jak np. Czesław Biernat, Stanisław Nawrocki czy Kazimierz Kozłowski.

Może w tym miejscu zamkniemy nasze rozważania. Dodam jedynie, że w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych pracowałem jeszcze jako eme-

ryt, na części etatu. Wówczas to zająłem się gromadzeniem materiałów do dziejów NDAP. O tym już jednak porozmawiajmy przy następnej okazji.

Wywiad przeprowadziła i przygotowała jego edycję *Agnieszka Rosa*
(Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu)

BIBLIOGRAFIA PRAC
BOLESŁAWA WOSZCZYŃSKIEGO ZA LATA 1964–2006
(zestawiła *Agnieszka Rosa*)

1964

Materiały archiwalne do kampanii wrześniowej i okresu okupacji w Centralnym Archiwum Wojskowym, Archeion, t. 41, 1964, s. 253–273.

Materiały archiwalne przekazane Centralnemu Archiwum Wojskowemu przez Związek Radziecki, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 4, 1964, s. 231–237.

1965

Akta wojskowe otrzymane ze Związku Radzieckiego, Archeion, t. 42, 1965, s. 217–227.

Informacja o studiach w zakresie specjalizacji archiwalnej w ramach zaocznego studium historii na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, odpowiedź czytelnikom oprac. B. Woszczyński, Archiwista, nr 2, 1965, s. 26–28.

Kilka uwag o działalności Centralnego Archiwum Wojskowego (z okazji dwudziestolecia), Archiwista, nr 3, 1965, s. 13–16.

Które archiwa nie podlegają Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych, odpowiedź czytelnikom oprac. B. Woszczyński, Archiwista, nr 2, 1965, s. 28–29.

O działalności Centralnego Archiwum Wojskowego w latach 1960–1964, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 1–2, 1965, s. 848–852.

Protokół z obrad I Walnego Ogólnokrajowego Zjazdu Delegatów Stowarzyszenia Archiwistów Polskich (streszczenie), na podstawie protokołu opracowanego przez M. Lewandowską i E. Manusiak, streścił B. Woszczyński, Archiwista, nr 1, 1965, s. 4–6.

Regały drewniane czy metalowe, Archiwista, nr 2, 1965, s. 23–25.

1966

Archiwista. Biuletyn Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, Archeion, t. 43, 1966, s. 260.

Dwadzieścia lat Centralnego Archiwum Wojskowego (współautor L. Lewandowicz), Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 2, 1966, s. 388–397.

- Dwudziestolecie Centralnego Archiwum Wojskowego. Wystawa archiwalna*, Archeion, t. 44, 1966, s. 280–281.
- Materiały III Plenum Zarządu Głównego SAP. Protokół obrad III Plenum* (streszczenie), protokół oprac. A. Brachfogel, A. Wolanowski, skrót do druku przygotował B. Woszczyński, *Archiwista*, nr 2, 1966, s. 12–14.
- O pracach naukowych w Centralnym Archiwum Wojskowym*, *Mysł Wojskowa*, nr 3, 1966, s. 154–156.
- Przebieg prac nad pomocami archiwalnymi w Centralnym Archiwum Wojskowym w latach 1960–1964* (współautor L. Lewandowicz), *Archeion*, t. 45, 1966, s. 109–118.
- Sprawa generała Tadeusza Rozwadowskiego*, *Wojskowy Przegląd Historyczny*, nr 3, 1966, s. 323–338.
- Rec.: *Działalność aparatu polityczno-wychowawczego ludowego Wojska Polskiego w latach 1943–1945. (Zbiór źródeł archiwalnych)*, Warszawa 1963 – *Archeion*, t. 44, 1966, s. 293–294.
- Rec.: *Organizacja i działalność ludowego Wojska Polskiego w latach 1943–1945. Wybór materiałów źródłowych*, t. 1, Warszawa 1958 – *Archeion*, t. 43, 1966, s. 278–280.
- Wypadki majowe 1926 r. w liczbach*, *Najnowsze Dzieje Polski 1914–1939*, z. 10, 1966, s. 235–241.
- Zasób Aktowy Centralnego Archiwum Wojskowego* (współautor L. Lewandowicz), *Zeszyty Naukowe WAP* (seria historyczna), nr 14 (44), 1966, s. 226–233.

1967

- Archiwalia z działalności organizacji konspiracyjnych w latach okupacji*, [w:] *Wybrane zagadnienia z teorii i praktyki wojskowej służby archiwalnej*, Warszawa 1967, s. 117–126.
- Dokumentacja archiwalna i jej rodzaje*, [w:] *Wybrane zagadnienia z teorii i praktyki wojskowej służby archiwalnej*, Warszawa 1967, s. 28–36.
- Dwa dokumenty do powstania wielkopolskiego 1918–1919*, *Najnowsze Dzieje Polski*, t. 11, 1967, s. 185–190.
- Kilka uwag o działalności SAP w świetle sprawozdań zarządów oddziałów*, *Archiwista*, nr 2/9, 1967, s. 23–28.
- Korespondencja w sprawie o odznaczenia dla Władysława Broniewskiego w 1935 r.*, *Miesięcznik Literacki*, nr 3, 1967, s. 115–116.
- Materiały archiwalne do kampanii wrześniowej i okresu okupacji w Centralnym Archiwum Wojskowym*, [w:] *20 lat Ludowego Wojska Polskiego. II sesja naukowa poświęcona wojnie wyzwolenczej narodu polskiego 1939–1945. Materiały*, Warszawa 1967, s. 366–382.

- Nastroje rewolucyjne w polskich oddziałach wojskowych w latach 1917–1920 w świetle dokumentów przechowywanych w CAW*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 4, 1967, s. 381–386.
- Problem weryfikacji stopni oficerskich w latach 1920–1921*, [w:] *Studia historyczne – Stanisławowi Herbstowi na sześćdziesięciolecie urodzin*, Zeszyty Naukowe WAP (seria historyczna), nr 15 (48), 1967, s. 153–156.
- Protokół II Krajowego Zjazdu Delegatów SAP, skrót*, obrady protokołowała H. Zubala, skrót do druku przygotował B. Woszczyński, *Archiwista*, nr 3/10, 1967, s. 20–24.
- Rec.: *Organizacja i działalność ludowego Wojska Polskiego w latach 1943–1945. Wybór materiałów źródłowych*, t. 1–2, Warszawa 1958, 1962 – Archeion, t. 43, 1966, s. 278–280.
- Źródła do dziejów Rewolucji Październikowej* (współautor T. Wawrzyński), *Z Pola Walki*, nr 3/39, 1967, s. 247–302.

1968

- Adam Próchnik, *Jak Polska Śląsk utraciła i jak go musi odzyskać*, oprac. i do druku podali B. Woszczyński, L. Lewandowicz, *Najnowsze Dzieje Polski*, t. 13, 1968, s. 157–167.
- Archiwum Wojskowe po odzyskaniu niepodległości (1918–1921)*, Archeion, t. 50, 1968, s. 41–50.
- Kadra zawodowa oficerów w pierwszych latach niepodległości Polski w 1918 roku*, *Myśl Wojskowa*, nr 9, 1968, s. 79–85.
- Odpowiedź o stanie archiwów szkół wyższych oraz instytutów naukowo-badawczych Trójmiasta*, oprac. B. Woszczyński, *Archiwista*, nr 3/14, 1968, s. 11–19.
- Prasa o archiwach i archiwistach*, oprac. B. Woszczyński, *Archiwista*, nr 2/13, 1968, s. 31–36.
- Prasa o archiwach i archiwistach*, oprac. B. Woszczyński, *Archiwista*, nr 3/14, 1968, s. 35–36.
- Prasa o archiwach i archiwistach*, oprac. B. Woszczyński, *Archiwista*, nr 4/15, 1968, s. 41–42.
- Raporty i sprawozdania o sytuacji polityczno-wojskowej na terenie Poznańskiego w l. 1918–1919*, *Teki Archiwalne*, t. 11, 1968, s. 37–61.
- Rec.: *Organizacja i działalność ludowego Wojska Polskiego w latach 1943–1945. Wybór materiałów źródłowych*, t. 3, Warszawa 1964 – Archeion, t. 48, 1968, s. 201–203.
- Stanisław Baczyński, *Tajne organizacje wojskowe na Górnym Śląsku w latach 1918–1921 na tle sytuacji ogólnej*, oprac. i do druku podał B. Woszczyński, *Najnowsze Dzieje Polski*, t. 13, 1968, s. 113–156.
- W Centralnom Wojennom Archive Polskoj Narodnoj Respubliki*, *Sovietskije Archivy*, nr 5, 1968, s. 76–83.

1969

- Archiwiści na 25-lecie PRL*, Archiwista, nr 2/17, 1969, s. 33–34.
- Archiwiści na Zjeździe Historyków Polskich w Lublinie (9–11 IX 1969 r.)*, Archiwista, nr 4/19, 1969, s. 37–41.
- Das Centrale Militärarchiv in Warsaw und seine Bestände*, Zeitschrift für Militärgeschichte, nr 6, 1969, s. 747–755.
- O najwyższych władzach wojskowych w świetle protokołów Ścisłej Rady Wojennej z 1923 r.*, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 3/4, 1969, s. 453–479.
- Postępowanie z zespołami otwartymi w świetle wytycznych Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych*, Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej, nr 1, 1969, s. 22.
- Prasa o archiwach i archiwistach*, oprac. B. Woszczyński, Archiwista, nr 1/16, 1969, s. 41–48.
- Prasa o archiwach i archiwistach*, oprac. B. Woszczyński, Archiwista, nr 2/17, 1969, s. 41–45.
- Prasa o archiwach i archiwistach*, oprac. B. Woszczyński, Archiwista, nr 3/18, 1969, s. 29–44.
- Prasa o archiwach i archiwistach*, oprac. B. Woszczyński, Archiwista, nr 4/19, 1969, s. 49–54.
- Rola i struktura naczelnej władzy wojskowej w latach 1918–1920*, Najnowsze Dzieje Polski, t. 14, 1969, s. 35–79.
- Stosunki polsko-rumuńskie 1919–1939 w świetle archiwaliów*, Studia z Dziejów ZSRR i Europy Środkowej, t. 5, 1969, s. 195–205.
- Trzeci Tydzień Archiwów w Centralnym Archiwum Wojskowym*, Archiwista, nr 1/16, 1969, s. 39–40.
- Wojsko Polskie w latach 1918–1921*, Zeszyty Naukowe WAP (seria historyczna), nr 20 (60), 1969, s. 82–92.
- Źródła archiwalne w Centralnym Archiwum Wojskowym w Warszawie do przebiegu wypadków majowych w r. 1926*, Archeion, t. 51, 1969, s. 127–138.

1970

- Centralne Archiwum Wojskowe i jego zasób aktowy* (współautor L. Lewandowicz), Wojsko Ludowe, nr 6, 1970, s. 64–67.
- Les archives militaires en Pologne*, [w:] *Histoire Militaire de la Pologne. Problemes choisis*, Warszawa 1970, s. 516–527.
- O działalności Centralnego Archiwum Wojskowego* (współautor L. Lewandowicz), Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 1, 1970, s. 403–408.

- O naukach pomocniczych historii na zjeździe historyków polskich*, Kwartalnik Historyczny, nr 1, 1970, s. 242–245.
- O pracach naukowych w Centralnym Archiwum Wojskowym*, Myśl Wojskowa, nr 10–11, 1970, s. 121–124.
- Prasa o archiwach i archiwistach*, oprac. B. Woszczyński, Archiwista, nr 1/20, 1970, s. 43–50.
- Prasa o archiwach i archiwistach*, oprac. B. Woszczyński, Archiwista, nr 3/32, 1970, s. 36–43.
- Prasa o archiwach i archiwistach*, oprac. B. Woszczyński, Archiwista, nr 4/23, 1970, s. 38–44.
- Systematyka zespołów akt w praktyce archiwalnej*, Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej, nr 2, 1970, s. 14–27.
- Wojennyje archiwnyje fondy w Polsce*, [w:] *Istoria Wojennego Dieta w Polsce. Izbrannyje woprosy*, Warszawa 1970, s. 540–560.
- Wstęp do inwentarza akt ludowego Wojska Polskiego* (współautor J. Malczewski), cz. 4, Warszawa 1970, s. 5–19.
- Źródła do dziejów powstań śląskich*, t. 2: *styczeń–grudzień 1920*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1970, ss. 578, oprac. T. Jędruszczyk, Z. Kolankowski (materiały przygotował zespół).

1971

- [Głos w dyskusji], [w:] *Pamiętnik X Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Lublinie. Referaty i dyskusja*, cz. 4, sekcja V–X, Warszawa 1971, s. 269–271, s. 426–427, s. 445–446, s. 476–478.
- Kuliński Mieczysław (1871–1958)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 16, 1971, s. 159–160.
- Lasocki Józef Adam Feliks Bronisław (1861–1931)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 16, 1971, s. 539.
- Latour Józef Karol (1853–1933)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 16, 1971, s. 572.
- Latour Stefan Ludwik (1868–1923)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 16, 1971, s. 573.
- Rola wojska w życiu Warszawy*, [w:] *Warszawa II Rzeczypospolitej 1918–1939*, Warszawa 1971, s. 399–401.
- Jubileusz Centralnego Archiwum Wojskowego w Warszawie*, Archeion, t. 56, 1971, s. 252–253.
- Z działalności Centralnego Archiwum Wojskowego*, Archiwista, nr 1/24, 1971, s. 20–26.
- Prasa o archiwach i archiwistach*, oprac. B. Woszczyński, Archiwista, nr 1/24, 1971, s. 36–40.
- Prasa o archiwach i archiwistach*, oprac. B. Woszczyński, Archiwista, nr 2/25, 1971, s. 37–41.

- Prasa o archiwach i archiwistach*, oprac. B. Woszczyński, *Archiwista*, nr 4/27, 1971, s. 31–38.
- Źródła archiwalne do trzeciego powstania śląskiego przechowywane w Centralnym Archiwum Wojskowym*, *Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej*, nr 3, 1971, s. 53–65.
- Archiwalia obrazujące stosunki Polski z krajami nadbałtyckimi 1918–1939*, *Studia z Dziejów ZSRR i Europy Środkowej*, t. 6, 1971, s. 203–211.
- Powstania śląskie 1919–1921 w świetle materiałów przechowywanych w CAW*, *Wojskowy Przegląd Historyczny*, nr 2, 1971, s. 377–386.
- Sesja naukowa w 50 rocznicę III powstania śląskiego*, *Wojskowy Przegląd Historyczny*, nr 3, 1971, s. 359–362.
- Działalność Sekcji Historii Wojskowej Towarzystwa Miłośników Historii w Warszawie w roku 1970*, *Wojskowy Przegląd Historyczny*, nr 2, 1971, s. 381–383.

1972

- Udostępnianie akt w Centralnym Archiwum Wojskowym*, [w:] *Archiwa warsztatem pracy historyka. Materiały sesji*, cz. 2, Toruń 1972, s. 25–35.
- Wojskowe archiwalia w kraju*, [w:] *Historia wojskowości polskiej. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 1972, s. 770–780.
- Institucje wojskowe w Zamku Królewskim 1918–1924*, [w:] *Księga pamiątkowa dla uczczenia 40-lecia pracy naukowej prof. dr. Stanisława Herbsta*, Warszawa 1972, s. 128–133.
- Leśniewski Józef Krzysztof (1867–1921)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 17, 1972, s. 174.
- Loria Leon (1883–1932)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 17, 1972, s. 559.
- Lubecki (Drucki-Lubecki) Konstanty (1893–1939)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 17, 1972, s. 581–582.
- Ministerstwo Spraw Wojskowych 1918–1921. Zarys organizacji i działalności*, Warszawa 1972, ss. 316, szkic 1, schematów 5.
- Prasa o archiwach i archiwistach*, oprac. B. Woszczyński, *Archiwista*, nr 1/28, 1972, s. 36–42.
- Prasa o archiwach i archiwistach*, oprac. B. Woszczyński, *Archiwista*, nr 2/29, 1972, s. 34–37.
- Prasa o archiwach i archiwistach*, oprac. B. Woszczyński, *Archiwista*, nr 3/30, 1972, s. 43–46.
- Mikrofilm i techniki reprograficzne w rozwoju informacji*, *Archiwista*, nr 4/31, 1972, s. 38–43.
- Prasa o archiwach i archiwistach*, oprac. B. Woszczyński, *Archiwista*, nr 4/31, 1972, s. 46–50.
- Perspektywy rozwoju archiwalnej informacji naukowej w świetle wybranych publikacji*, *Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej*, nr 4, 1972, s. 22.

Działalność Sekcji Historii Wojskowej Towarzystwa Miłośników Historii w Warszawie w 1971 r., Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 2, 1972, s. 488–490.

Rec.: *Zbrojny czyn ludu górnośląskiego 1919–1921*. M. Wrzosek, *Powstania śląskie 1919–1921. Zarys działań bojowych*, Warszawa 1971 – Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 1, 1972, s. 364–371.

1973

Jan Ludyga-Laskowski, *Zarys historii trzech powstań śląskich 1919–1920–1921*, Warszawa–Wrocław 1973, ss. 462, przygotowali do druku: Andrzej Brożek, Franciszek Hawranek, Wiesław Lesiuk, Michał Lis, Bolesław Woszczyński, Mieczysław Wrzosek, Ewa Wyglenda, red. A. Brożek, aneks: *Źródła archiwalne*, oprac. B. Woszczyński, s. 321–407.

Ładós Kazimierz (1877–1963), [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 18, 1973, s. 186.

Lunkiewicz Jerzy Antoni (1892–1956), [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 18, 1973, s. 573–574.

Machcewicz Stanisław (1876–1938), [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 18, 1973, s. 626.

Polskie czynniki wojskowe wobec III powstania, [w:] *Pięćdziesięciolecie powstań śląskich*, Katowice 1973, s. 221–234.

Wnioski i bieżące postulaty, [w:] *Powstanie wielkopolskie. Źródła – stan badań – postulaty badawcze*, Kościan 1973, s. 55–56.

Kongres archiwów w Moskwie (współautor Z. Kolankowski), *Archiwista*, nr 1/32, 1973, s. 42–48.

Prasa o archiwach i archiwistach, oprac. B. Woszczyński, *Archiwista*, nr 3/34, 1973, s. 39–45.

Jubileusz Profesora Piotra Bańkowskiego, *Archiwista*, nr 4/35, 1973, s. 20–22.

Prasa o archiwach i archiwistach, oprac. B. Woszczyński, *Archiwista*, nr 4/35, 1973, s. 40–46.

Problemy nowej techniki i rozwoju informacji naukowej w świetle obrad VII Kongresu Archiwów, *Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej*, nr 5, 1973, s. 5–17.

Działalność Sekcji Historii Wojskowej Towarzystwa Miłośników Historii w 1972 r., *Wojskowy Przegląd Historyczny*, nr 3, 1973, s. 55–56.

Problemy gospodarcze wojska oraz jego pomoc dla ludności cywilnej w latach 1945–1947, *Wojskowy Przegląd Historyczny*, nr 3, 1973, s. 619–629.

Prof. dr Stanisław Herbst (1907–1973) historyk wojskowości, *Wojskowy Przegląd Historyczny*, nr 3, 1973, s. 679–680.

Rec.: *Problemy organizacji Wojska Polskiego na początku lat dwudziestych*. E. Krawczyk: *Demobilizacja i pokojowa organizacja Wojska Polskiego w latach 1920–1921*, Warszawa 1971 – *Wojskowy Przegląd Historyczny*, nr 1, 1973, s. 313–316.

Rec.: *Ruch oporu w reencji katowickiej 1939–1945. Wybór dokumentów*, opracowanie zbiorowe, Warszawa 1972 – *Wojskowy Przegląd Historyczny*, nr 4, 1973, s. 283–289.

1974

[Głos w dyskusji], [w:] *Związek Radziecki i Polska w wojnie z III Rzeszą 1941–1945*, Warszawa 1974, s. 286–288.

Malewicz Edward (1878–1924), [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 19, 1974, s. 311.

Malewski Bronisław (1874–1920) (współautor J. Zieliński), [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 19, 1974, s. 312–313.

Maresch Teofil (1888–1972), [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 19, 1974, s. 632–633.

Z problematyki pracy polityczno-wychowawczej w Ludowym Wojsku Polskim 1943–1945, [w:] *Ludowe Wojsko Polskie 1943–1973*, Warszawa 1974, s. 66–70.

Czwarty 'Tydzień Archiwów' w Centralnym Archiwum Wojskowym, *Archeion*, t. 61, 1974, s. 329–330.

Prasa o archiwach i archiwistach, oprac. B. Woszczyński, *Archiwista*, nr 3/38, 1974, s. 42–49.

Informacja naukowa i możliwość jej rozwoju w archiwach, *Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej*, nr 6, 1974, s. 5–17.

Z kart historii 18 pułku piechoty, *Nowe Książki*, nr 14, 1974, s. 42–43.

Działalność Sekcji Historii Wojskowej Towarzystwa Miłośników Historii w Warszawie w 1973 r., *Wojskowy Przegląd Historyczny*, nr 1, 1974, s. 376–378.

Z działalności wojsk inżynieryjnych na rzecz gospodarki narodowej w latach 1945–1948, *Wojskowy Przegląd Historyczny*, nr 2, 1974, s. 552–564.

O działalności Centralnego Archiwum Wojskowego w latach 1970–1973, *Wojskowy Przegląd Historyczny*, nr 4, 1974, s. 336–347.

Rec.: *Księga poległych w latach 1943–1945*, *Wojsko Ludowe*, nr 10, 1974, s. 108–109.

Rec.: Krzysztof Brożek: *Polska służba medyczna w powstaniach śląskich i plebiscycie 1918–1922*, *Opole* 1973 – *Wojskowy Przegląd Historyczny*, nr 3, 1974, s. 305–312.

1975

Udostępnianie archiwaliów proveniencji wojskowej do badań naukowych, *Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej*, nr 7, 1975, s. 13.

Z problematyki historii wojen i wojskowości, *Nowe Książki*, nr 2, 1975, s. 25–28.

Pomoc wojska ludności cywilnej w r. 1946, *Teki Archiwalne*, nr 15, 1975, s. 231–240.

Straty wojenne Polski 1939–1945, *Wojskowy Przegląd Historyczny*, nr 1–2, 1975, s. 491–504.

Działalność Sekcji Historii Wojskowej TMH w Warszawie w 1974 r., Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 1–2, 1974, s. 666–669.

Rec.: *Pomorze Zachodnie w latach 1945–1947*. Arkadiusz Ogródowczyk: *Pomorze przywrócone*, Warszawa 1974 – Wojsko Ludowe, nr 1, 1975, s. 111–112.

Rec.: *O współdziałaniu ludności wiejskiej z ruchem oporu*. Włodzimierz Gołąb, Stanisław Młodożeniec-Warowna, Roch Sulima: *Partyzanckie twierdze*, Warszawa 1974 – Wojsko Ludowe, nr 3, 1975, s. 109–110.

Rec.: *Z dziejów ludowego Wojska Polskiego 1945–1947*. Kazimierz Frontczak: *Siłły zbrojne Polski Ludowej. Przejście na stopę pokojową 1945–1947*, Warszawa 1974 – Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 1–2, 1974, s. 659–664.

Rec.: *Przed trzecim powstaniem śląskim w 1921 r. Źródła do dziejów powstań śląskich*, t. 3, cz. 1: *styczeń–maj 1921*, oprac. J. Przewłocki, W. Zieliński, Wrocław–Warszawa 1974 – Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 4, 1975, s. 367–371.

1976

Młodzianowski Wacław (1891–1965), [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 21, 1976, s. 426–427.

Działalność Sekcji Historii Wojskowej TMH w Warszawie w 1975 r., Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 2, 1976, s. 273–275.

1977

Military Files 1935–1939, [w:] *Historia militaria Polonica*, Warszawa 1977, s. 263–271.

Mroziński Aleksander (1877–1928), [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 22, 1977, s. 199–200.

Przekazy źródłowe do poznania historii 2 armii WP, przechowywane w Centralnym Archiwum Wojskowym, [w:] *Polskie tradycje wojskowe Dolnego Śląska*, Wrocław 1978, s. 109–116.

Problemy osadnictwa wojskowego w świetle źródeł i literatury, [w:] *Polskie tradycje wojskowe Dolnego Śląska*, Wrocław 1978, s. 223–228.

Centralne polskie władze wojskowe wobec spraw Pomorza w latach 1918–1919, [w:] *Wielkopolska a Pomorze, Warmia i Ziemia Złotowska w dobie powstania wielkopolskiego 1918–1919*, Leszno 1977, s. 129–133.

Kontakty między Wielkopolską a Śląskiem w świetle źródeł do dziejów powstań śląskich, [w:] *Wielkopolska a powstania śląskie 1919–1921*, Leszno 1977, s. 57–64.

Raport Macieja Mielżyńskiego o sytuacji na Górnym Śląsku w latach 1920–1921, Teki Archiwalne, nr 16, 1977, s. 83–108.

Działalność Sekcji Historii Wojskowej TMH w Warszawie w 1976 r., Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 2, 1977, s. 313–316.

1978

[Głos w dyskusji], *O pracach naukowo-badawczych w CAW*, [w:] *Działalność naukowa archiwów polskich. (Materiały I Konferencji Krajowej Pracowników Naukowo-Badawczych Archiwów Państwowych, Poznań 28.04.1977)*, Warszawa–Łódź 1978, s. 108–109.

Terminologia archiwalna, Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej, nr 8–9, 1978, s. 5–19.

Informator o materiałach archiwalnych dotyczących Ziem Zachodnich i Północnych w początkowym okresie powojennym (1945–1949), Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 2, 1978, s. 325–327.

Działalność Sekcji Historii Wojskowej TMH w Warszawie w 1977 r., Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 4, 1978, s. 391–393.

Rec.: *Walki zbrojne na Górnym Śląsku w 1921 r.*, Wacław Ryzewski: *Trzecie powstanie śląskie 1921. Geneza i przebieg działań*, Warszawa 1977 – Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 3, 1978, s. 344–349.

1979

Działalność Sekcji Historii Wojskowej TMH w Warszawie w 1978 r., Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 4, 1979, s. 274–276.

1980

[Głos w dyskusji], *Archiwa naukowe Warszawy* (o działalności Centralnego Archiwum Wojskowego), Kronika Warszawy, nr 1 (41), 1980, s. 57–60.

Archiwalia dotyczące dziejów LWP, [w:] *Powojenne dzieje ludowego Wojska Polskiego. Historiografia, stan i kierunki badań*, Warszawa 1980, s. 63–68.

Z problematyki rozwoju nauki historyczno-wojskowej, [w:] *Rola historii wojskowej w kształtowaniu patriotycznej świadomości społeczeństwa*, Poznań 1980, s. 130–135.

1981

VI Krajowy Zjazd Delegatów SAP, Archeion, t. 72, 1981, s. 333–338.

Działalność Sekcji Historii Wojskowej TMH w Warszawie w 1979 r., Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 4, 1980, s. 341–343.

Pławski Kazimierz Fryderyk (1872–1969), [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 26, 1981, s. 773–774.

[Głos w dyskusji], [w:] *Sześćdziesięciolecie polskich archiwów państwowych. Materiały z sesji, Łódź 10.11.1979 r.*, red. Andrzej Tomczak, Warszawa 1981, s. 119–121.

VI Krajowy Zjazd Delegatów Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, Archeion, t. 72, 1981, s. 333 – 338.

Powstanie listopadowe w dokumencie, Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 4, 1981, s. 253–265.

Rec.: *Górny Śląsk w latach 1919–1921*. Marian Anusiewicz, Mieczysław Wrzosek: *Kronika powstań śląskich 1919–1921*, Warszawa 1980 – Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 2, 1981, s. 263–267.

1982

O źródłach do dziejów Gwardii Ludowej i Armii Ludowej, [w:] *Mysł polityczna i czyn zbrojny Gwardii Ludowej i Armii Ludowej*, Warszawa 1982, s. 113–115.

Współdziałanie Zakładu Naukowo-Badawczego Archiwistyki z ośrodkami prowadzącymi specjalizację archiwistyczną, [w:] *Problemy kształcenia archiwistów na uniwersytetach*, Toruń 1982, s. 97–98.

Les événements en Saute – Silésie, [w:] *Revue Internationale d’Histoire Militaire*, No. 52, Varsovie 1982, s. 328–333.

VII Konferencja Naczelnych Dyrektorów Archiwów Państwowych Krajów Socjalistycznych, (Rumunia 16–20.06.1980 r.), Archeion, t. 73, 1982, s. 321–324.

Działalność Sekcji Historii Wojskowej TMH w Warszawie w 1980 r., Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 1, 1982, s. 286–288.

Rec.: *Problemy polityczno-wojskowe II Rzeczypospolitej*. Piotr Stawecki: *Polityka wojskowa Polski 1921–1926*, Warszawa 1981 – Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 4, 1982, s. 205–212.

1983

Przyjazd armii gen. Hallera oraz jej zjednoczenie z wojskiem w kraju, [w:] *Armia Polska we Francji 1917–1919*, Warszawa 1983, s. 92–107.

Wybrane problemy ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach, Archiwista, nr ¾ (74–75), 1983, s. 1–10.

Działalność Sekcji Historii Wojskowej Towarzystwa Miłośników Historii w Warszawie w 1981 r., Wojskowy Przegląd Historyczny, nr 2–3, 1983, s. 662–666.

Rec.: *Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Biuletyn*, Warszawa 1980, nr 1 – Archeion, t. 76, 1983, s. 226–228.

Rec.: *Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Biuletyn*, Warszawa 1981, nr 2, 3 – Archeion, t. 76, 1983, s. 226–28.

Rec.: *Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Kielcach. Informator o zasobie archiwalnym*, Kielce 1980 – Archeion, t. 75, 1983, s. 256–257.

Rec.: *Znaczenie materiałów archiwalnych dla bezpiecznego prowadzenia robót górniczych*, Katowice 1981 – Archeion, t. 75, 1983, s. 257–259.

Rec.: *Kalisz – rok 1914. Materiały źródłowe*, red. M. Lisiecka, R. Szczepaniak, Kalisz 1980 – Archeion, t. 75, 1983, s. 260.

Rec.: *Szczecin w dokumentach 1945 r.*, oprac. T. Białecki, Z. Chmielewski, K. Kozłowski, Szczecin 1980 – Archeion, t. 75, 1983, s. 274–275.

Rec.: *Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej*, Warszawa 1981, nr 11 – Archeion, t. 75, 1983, s. 295–296.

1984

Z działalności Komisji Wojskowej (1917–1918), [w:] *Z dziejów Legionów Polskich i Polskiej Organizacji Wojskowej 1914–1918*, Warszawa 1984, s. 140–143.

Archiwa w służbie społeczeństwa, [w:] *Źródła archiwalne metryką narodu. Prace Karkonoskiego Towarzystwa Naukowego*, nr 31, Jelenia Góra 1984, s. 131–133.

Archiwa państwowe PRL – stan obecny, najpilniejsze potrzeby, oprac. zbiorowe, przygot. do druku i wstęp B. Woszczyński, Archeion, t. 78, 1984, s. 7–18.

Z naukowo-badawczej działalności archiwów bułgarskich, Archeion, t. 78, 1984, s. 404–408.

Wybrane problemy z IX narady archiwalnej przedstawicieli krajów socjalistycznych, Archiwista, nr 3–4, 1984, s. 37–40.

O niektórych problemach metodyczno-archiwalnych państwowej służby archiwalnej, Archiwista Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Biuletyn, nr 6, 1984, s. 16–25.

Z działalności archiwów państwowych, Kwartalnik Historyczny, nr 3, 1984, s. 417–443.

Rec.: *Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej 1983*, nr 12 – Archeion, t. 79, 1984, s. 272–274.

Rec.: *Centralnyje gosudarstwiennyje archiwy SSSR. Korotkij spravocznik*, opracowanie zbiorowe, red. F. J. Dołgich, Moskwa 1982 – Archeion, t. 78, 1984, s. 322–324.

Rec.: *Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Biuletyn*, nr 4, Warszawa 1982 – Archeion, t. 78, 1984, s. 371.

1985

Wojskowe aspekty powstania wielkopolskiego 1918–1919. Wybór materiałów źródłowych, oprac. zbiorowe, red. B. Woszczyński, Poznań 1985, ss. 539.

Archiwiści na Zjeździe Historyków Polskich w Poznaniu, Archiwista, nr 1–2 (80–81), 1985, s. 40–43.

Kilka informacji o przebiegu obchodów VI Tygodnia Archiwów Polskich, Archiwista, nr 1–2 (80–81), 1985, s. 44–47.

Z działalności Archiwum Wojskowego w latach międzywojennych, Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej, nr 13–14, 1985, s. 10–21.

Rec.: *Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej*, nr 12, Warszawa 1983 – Archeion, t. 79, 1985, s. 272–274.

1986

Archiwa państwowe na Ziemiach Zachodnich i Północnych, [w:] *40-lecie powrotu Ziemi Zachodnich i Północnych do Polski. Materiały Ogólnopolskiej Sesji Naukowej odbytej w dniach 25–26 czerwca 1985 r.*, cz. 1, Warszawa 1986, s. 387–399.

VII Krajowy Zjazd Delegatów SAP, Archeion, t. 80, 1986, s. 287–291.

Z dziejów archiwów państwowych w okresie powojennym, Archeion, t. 80, 1986, s. 87–119.

IX Konferencja naczelników dyrektorów archiwów państwowych krajów socjalistycznych (Wietnam 19–23.06.1984 r.), Archeion, t. 81, 1986, s. 310–316.

Gosudarstwiennyje archiwy za 40 let Narodnoj Polshi, Sowietyskije Archiwa, nr 1, 1986, s. 73–78.

Rec.: *Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Biuletyn*, nr 5, Warszawa 1983 – Archeion, t. 81, 1986, s. 279–280.

1987

Od dekretu do ustawy. Z problematyki polskiego ustawodawstwa archiwalnego, [w:] *Historia i współczesność. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Marianowi Wojciechowskiemu w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, red. E. Frącki, B. Woszczyński, Warszawa 1987, s. 325–338.

Z pobytu w Polsce dyrektora Głównego Zarządu Archiwów przy Radzie Ministrów Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich, Archeion, t. 82, 1987, s. 245–248.

Spotkanie profesorów i docentów zatrudnionych w państwowej służbie archiwalnej, Archeion, t. 82, 1987, s. 250–253.

Ludwik Bazyłow (14 IV 1915–17 I 1985), Archeion, t. 82, 1987, s. 278–279.

Tadeusz Cieślak (20 IX 1907–2 V 1992), Archeion, t. 83, 1987, s. 332–334.

Międzynarodowy Kongres Nauk Historycznych w Stuttgardzie, Archeion, t. 83, 1987, s. 316–318.

Rec.: *Ziemia Zachodnie i Północne Polski 992–1945. Katalog wystawy archiwalnej*, Warszawa 1985 – Archeion, t. 83, 1987, s. 216–217.

Rec.: *Archiwa Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Biuletyn*, nr 6, Warszawa 1984 – Archeion, t. 83, 1987, s. 233–234.

Rec.: *Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej*, nr 13–14, Warszawa 1985 – Archeion, t. 83, 1987, s. 233–234.

1988

Zadania i zasób archiwów państwowych, [w:] *Piła w źródłach archiwalnych*, Piła 1988, s. 5–11.

Bronisław Pawłowski – organizator i dyrektor Centralnego Archiwum Wojskowego, [w:] *Sejsja naukowa poświęcona Bronisławowi Pawłowskiemu w setną rocznicę urodzin*, Toruń 1988, s. 19–59.

Dąbrowski Włodzimierz Wincenty (1881–1958), [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich*, t. 1: (1918–1984), red. M. Bielińska, I. Janosz-Biskupowa, Warszawa–Łódź 1988, s. 50–51.

Pawłowski Bronisław August (1883–1962), [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich*, t. 1: (1918–1984), Warszawa–Łódź, s. 166–167.

Rec.: *O plebiscytach w 1920 r. Plebiscyty na Warmii, Mazurach i Powiślu w 1920 roku. Wybór źródeł*, wyb. Piotr Stawecki, Wojciech Wrzesiński, Olsztyn 1986 – *Wojskowy Przegląd Historyczny*, nr 3, 1988, s. 271–275.

1989

Diskussionsbeitrag des Chefredakteurs der Zeitschrift „Archeion“, [w:] *Der Beitrag der Fachzeitschrift zur Entwicklung von Theorie und Praxis*, Potsdam 1989, s. 27–29.

Sześćdziesiąt lat ‘Archeionu’, *Archeion*, t. 85, 1989, s. 7–28.

Konferencja dyrektorów archiwów państwowych w Błaziejewku, *Archeion*, t. 85, 1989, s. 290–292.

Narada redaktorów czasopism archiwalnych w Moskwie, *Archeion*, t. 85, 1989, s. 314–316.

1990

Seminarium naukowe archiwistów Słowacji, *Archeion*, t. 88, 1990, s. 228–230.

X Konferencja naczelnych dyrektorów służb archiwalnych w Hawanie, *Archeion*, t. 88, 1990, s. 239–244.

1991

Zakres badań naukowych prowadzonych przez archiwistów, [w:] *Pamiętnik I Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich, Przemysł 27–29 sierpnia 1986 roku. Referaty i dyskusja*, cz. 1, Warszawa 1991, s. 134–144.

1992

Z problematyki zatrudniania absolwentów specjalizacji archiwistycznej, [w:] *Historia i Archiwistyka. Księga pamiątkowa ku czci Andrzeja Tomczaka*, red. J. Dygdała, B. Woszczyński, Toruń–Warszawa 1992, s. 275–283.

Odnaczenia pracowników państwowej służby archiwalnej, *Archeion*, t. 90, 1992, s. 175–176.

Wystawa: Polonika w archiwach brytyjskich, *Archeion*, t. 90, 1992, s. 201–203.

Konferencja w Pradze na temat kształcenia archiwistów, *Archeion*, t. 90, 1992, s. 203–206.

1993

- Porozumienie archiwalne z Rosją*, *Archiwista*, nr 88, 1993, s. 3–8.
- Odnaczenia pracowników państwowej służby archiwalnej*, *Archeion*, t. 91, 1993, s. 204–206.
- Współpraca archiwalna z Rosją i Białorusią*, *Archeion*, t. 91, 1993, s. 255–259.
- Konferencja dyrektorów archiwów państwowych*, *Archeion*, t. 92, 1993, s. 173–175.
- Stefan Kieniewicz (20 IX 1907–2 V 1992)*, *Archeion*, t. 92, 1993, s. 255–256.

1994

- Archiwa państwowe wobec potrzeb nauk historycznych*, [w:] *Pamiętnik XIV Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich (Łódź 7–10.09.1989 r.)*, t. 2, 1994, s. 41–57.
- Uroczyste wręczenie odznaczeń państwowych*, *Archeion*, t. 93, 1994, s. 335–336.
- Spotkanie profesorów i docentów zatrudnionych w państwowej służbie archiwalnej*, *Archeion*, t. 93, 1994, s. 341–344.

1995

- Katyni. Dokumenty zbrodni*, t. 1: *Jeńcy niewypowiedzianej wojny VIII 1939–III 1940*, oprac. W. Materski, E. Rosowska, B. Woszczyński, red. W. Materski, B. Woszczyński, Warszawa 1995, ss. 547.
- [Głos w dyskusji], [w:] *Stan badań i potrzeby edycji źródłowych dla historii Pomorza i innych krajów południowej strefy bałtyckiej. Materiały konferencji ogólnopolskiej z 25–26 listopada 1994 r. w Toruniu*, Toruń 1995, s. 182–184.
- Projekt ustawy archiwalnej*, *Archiwista*, nr 89, 1995, s. 11–14.
- Sprawozdanie z działalności Rady Archiwalnej za lata 1989–1991*, *Archeion*, t. 94, 1995, s. 236–239.
- Rada Archiwalna kadencji lat 1992–1994*, *Archeion*, t. 95, 1995, s. 311–318.
- Przejście na emeryturę dr Marii Lewandowskiej*, *Archeion*, t. 95, 1995, s. 278–279.
- Państwowa służba archiwalna w roku 1995*, *Archeion*, t. 97, 1997, s. 315–348.

1996

- Dokumentacja partyjna w polskich archiwach państwowych*, *Archeion*, t. 96, 1996, s. 38–49.
- Trzydzieści lat Stowarzyszenia Archiwistów Polskich*, *Archiwista Polski*, nr 3, 1996, s. 7–15.
- Posiedzenie Rady Archiwalnej*, *Archiwista Polski*, nr 3, 1996, s. 49–50.
- Stowarzyszenie Archiwistów Rosji*, *Archiwista Polski*, nr 4, 1996, s. 41–43.
- Komisja do spraw stypendiów naukowych*, *Archiwista Polski*, nr 4, 1996, s. 99–100.

1997

- Losy archiwaliów polskich na byłych ziemiach wschodnich RP*, [w:] *Archiwa polskie wobec wyzwań XXI wieku. Pamiętnik III Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich. Toruń 2–4 września 1997*, t. 1, Radom 1997, s. 61–76.
- Archiwa Europy Środkowej i Wschodniej w dobie przekształceń prawnoustrojowych. Materiały międzynarodowej konferencji archiwalnej 28–30 czerwca 1996 r. w Puławach. Wstęp* (s. 5–8), red. przy udziale E. Rosowskiej, Warszawa 1997, ss. 160.
- Z okazji jubileuszu Archiwum*, [w:] *Księga pamiątkowa jubileuszu 45-lecia Archiwum Państwowego w Siedlcach 1950–1995*, Siedlce 1997, s. 3–5.
- Z dziejów Sekcji Historii Wojskowej Towarzystwa Mitośników Historii. Lata 1959–1986*, [w:] *Warszawskie środowisko historyczne w XX wieku*, Warszawa 1977, s. 140–145.
- Państwowa służba archiwalna w roku 1995*, Archeion, t. 97, 1997, s. 315–348.
- Międzynarodowa konferencja archiwalna 28–30 czerwca 1996 r. w Puławach: 'Archiwa Europy Środkowej i Wschodniej w dobie przekształceń prawnoustrojowych'*, Archeion, t. 97, 1997, s. 348–352.
- Porozumienie archiwalne z Ukrainą*, Archeion, t. 98, 1997, s. 303–306.
- Archiwum Historyczne Litwy*, Archiwista Polski, nr 1, 1997, s. 40–42.
- Porozumienie archiwalne z Tatarstanem*, Archiwista Polski, nr 1, 1997, s. 61–62.
- Kierunki rozwoju archiwów państwowych (posiedzenie Rady Archiwalnej – 19 XII 1996 r.)*, Archiwista Polski, nr 2, 1997, s. 49–56.
- Zjazdy Delegatów Stowarzyszenia Archiwistów Polskich*, Archiwista Polski, nr 3, 1997, s. 50–56.
- Współpraca z archiwami Kazachstanu*, Archiwista Polski, nr 3, 1997, s. 86–88.
- Prace Sekcji Edukacji Archiwistów III Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich*, Archiwista Polski, nr 4, 1997, s. 15–19.
- Polonika w archiwach północno-wschodnich sąsiadów*, Archiwista Polski, nr 4, 1997, s. 67.
- Z działalności Rady Archiwalnej*, Archiwista Polski, nr 4, 1997, s. 83.

1998

- Zastużeni nieobecni*, [w:] *Archiwa polskie*, red. Kazimierz Kozłowski, Warszawa–Szczecin 1998, s. 67–81.
- Sprawozdanie z obrad Sekcji IV*, [w:] *Archiwa polskie wobec wyzwań XXI wieku*, t. 2, Warszawa 1998, s. 37–40.
- Katyń. Dokumenty zbrodni*, t. 2: *Zagłada III–VI 1940*, oprac. W. Materski, E. Rosowska, B. Woszczyński, red. W. Materski, B. Woszczyński, Warszawa 1998, ss. 575.
- Źródła proveniencji wojskowej do dziejów powstań śląskich*, *Studia Śląskie*, t. 57, 1998.

- Państwowa służba archiwalna w roku 1996*, Archeion, t. 99, 1998, s. 307–338.
- Rada Archiwalna kadencji 1995–1997*, Archeion, t. 99, 1998, s. 339–345.
- XI Krajowy Zjazd Delegatów SAP*, Archeion, t. 99, 1998, s. 348–351.
- Problemy dziedzictwa archiwalnego (z obrad Międzynarodowej Konferencji Archiwalnej)*, Archiwista Polski, nr 1, 1998, s. 78–82.
- Konferencja Naukowa w Białymstoku*, Archiwista Polski, nr 4, 1998, s. 92–95.
- Dekret archiwalny po odzyskaniu niepodległości*, Biuletyn Wojskowej Służby Archiwalnej, nr 21, 1998, s. 8–14.

1999

- Współpracownicy 'Archeionu' w latach 1927–1939*, Archeion, t. 100, 1999, s. 11–27.
- VI Międzynarodowa Konferencja poświęcona archiwaliom prywatnym*, Archeion, t. 100, 1999, s. 415–417.
- Posiedzenia Rady Archiwalnej kadencji 1998–2000*, Archeion, t. 100, 1999, s. 434–436.
- Inauguracyjne posiedzenie Rady Archiwalnej*, Archiwista Polski, nr 1 (13), 1999, s. 78.
- Zygmunt Kolankowski (1913–1998)*, Archiwista Polski, nr 2 (14), 1999, s. 60–64.
- O archiwach holenderskich*, Archiwista Polski, nr 3, 1999, s. 82–85.
- Judaika w archiwach państwowych (Symposium archiwalne: „Źródła do dziejów Żydów w zbiorach polskich i izraelskich”)*, Archiwista Polski, nr 4 (16), 1999, s. 76–78.
- Rec.: W. Stępiak, *Dyplomacja polska na Bałkanach (1918–1926)*, Warszawa 1998, ss. 386 – Archiwista Polski, nr 1 (13), 1999, s. 87–88.

2000

- Francuska Misja Wojskowa w Polsce w 1919 r.*, [w:] *W kręgu polityki, dyplomacji i historii XX wieku. Księga jubileuszowa Profesora Waldemara Michowicza*, red. Bogusław Rakowski, Andrzej Skrzypek, Łódź 2000, s. 123–140.
- Spotkanie archiwalne polsko-izraelskie*, Archeion, t. 101, 2000, s. 291–292.
- Spotkanie z dyrektorem archiwów holenderskich*, Archeion, t. 101, 2000, s. 293–295.
- Edycja źródeł: Katyń. Dokumenty zbrodni* (współautor W. Materski), Archeion, t. 102, 2000, s. 9–17.
- Sześćdziesiąta rocznica zbrodni katyńskiej* (informacja wprowadzająca do konferencji: „Dokumentowanie zbrodni NKWD na obywatelach II Rzeczypospolitej w czasie II wojny światowej”, NDAP – 3 III 2000 r.), Archeion, t. 102, 2000, s. 78.
- Z obrad Rady Archiwalnej*, Archiwista Polski, nr 1 (17), 2000, s. 66–69.
- 100. tom „Archeionu”*, Archiwista Polski, nr 2 (18), 2000, s. 73–78.
- Akta wywiadu polskiego we Francji z lat wojny*, Archiwista Polski, nr 4 (20), 2000, s. 54–56.

Konferencje i sesje w 60. rocznicę zbrodni katyńskiej, Archiwista Polski, nr 4 (20), 2000, s. 63–67.

Z obrad Komitetu Rewaloryzacji Sandomierza, Informacja Bieżąca, nr 4 (19), 2000, s. 24.

Archiwiści poznańscy na łamach pierwszych tomów „Archeionu”, Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny, R. VI/VII, 1999/2000, s. 87–99.

Dokumentacja katyńska. Stan – Potrzeby – Możliwości uzupełnienia, Zeszyty Katyńskie, nr 2, 2000, s. 41–56.

2001

Katyń. Dokumenty zbrodni, t. 3: *Losy ocalałych VII 1940–III 1943*, oprac. W. Materski, E. Rosowska, B. Woszczyński, red. W. Materski, B. Woszczyński, Warszawa 2001, ss. 639.

Z rozważań nad ustawodawstwem archiwalnym 1918–1939, [w:] *Z badań nad historią, oświatą i kulturą. Studia ofiarowane Ryszardowi W. Wołoszyńskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin i czterdziestą piątą pracy naukowej*, red. Jerzy Kukulski, Piotrków Trybunalski 2001, s. 459–468.

Źródła archiwalne do dziejów Żydów w Polsce, oprac. Zbiorowe, red. B. Woszczyńskiego i V. Urbaniak, wstęp (s. 5–7), Warszawa 2001, ss. 600.

Wspomnienie o pułkowniku Leszku Lewandowiczu (1919–2000), Archiwista Polski, nr 2 (22), 2001, s. 72–76.

Promocja książki: Źródła archiwalne do dziejów Żydów w Polsce, Informacja Bieżąca, nr 3 (22), 2001, s. 14–16.

2002

Z dziejów czasopisma archiwalnego, [w:] *Heraldyka i okolice. Księga pamiątkowa dedykowana profesorowi Stefanowi Krzysztofowi Kuczyńskiemu w sześćdziesiątą piątą rocznicę urodzin*, red. Andrzej Rachuba, Warszawa 2002, s. 529–539.

Red. naukowa i *Przedmowa* (s. 5–8): *Słownik biograficzny archiwistów polskich*, t. 2: *1906–2001*, Warszawa 2002, ss. 213.

Lewandowicz Leszek (1919–2000), [w:] *Słownik biograficzny archiwistów polskich*, t. 2: *1906–2001*, red. Bolesław Woszczyński, Warszawa 2002, s. 108–109.

Z dziejów „Polskiego Słownika Archiwalnego”, [w:] *Historia lux veritatis. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Zdzisławowi Chmielewskiemu z okazji 60. rocznicy urodzin*, red. Radosław Gaziński, Szczecin 2002, s. 63–78.

Powszechne zjazdy archiwistów polskich, Archiwista Polski, nr 3, 2002, s. 25–39.

Dziesięciolecie polsko-rosyjskiego porozumienia archiwalnego oraz promocja tomów katyńskich, Informacja Bieżąca, nr 3 (26), s. 6–9.

Profesor Piotr Bańkowski o archiwach, Studia Łomżyńskie, t. 13, 2002, s. 91–101.

Rec.: *Wymiana więźniów politycznych pomiędzy II Rzeczpospolitą a Sowietami w okresie międzywojennym. Dokumenty i materiały*, oprac. Wojciech Materski, Warszawa 2000, ss. 295 – Archeion, t. 104, 2002, s. 318–320.

2003

Dziesiąta rocznica porozumienia archiwalnego polsko-rosyjskiego, Archiwista Polski, nr 1 (29), 2003, s. 81–85.

Edycja źródeł katyńskich, Archiwista Polski, nr 2 (30), 2003, s. 85–91.

Pięćdziesiąt lat pierwszego słownika archiwalnego, Archiwista Polski, nr 4 (32), 2003, s. 9–13.

Doroczna sesja katyńska, Informacja Bieżąca, nr 2 (28), 2003, s. 24–25.

Wydawnictwa źródeł katyńskich, Zeszyty Katyńskie, nr 17, 2003, s. 90–104.

2004

Archiwiści na zjazdach historyków, Archiwista Polski, nr 3 (35), 2004, s. 29–43.

Sesja katyńska w Warszawie, Informacja Bieżąca, nr 2 (32), 2004, s. 17–18.

Echa Katynia w świetle archiwaliów. Stan prac nad pozyskiwaniem i publikacją materiałów źródłowych, Zeszyty Katyńskie, nr 19, 2004, s. 114–128.

2005

Stowarzyszenie Archiwistów Polskich (1965–2005), [w:] *Stowarzyszenie Archiwistów Polskich 1965–2005. Tradycje i współczesność*, red. J. Poraziński, Warszawa 2005, s. 7–54.

Pierwszy Zjazd Stowarzyszenia Archiwistów Polskich w 1965 r., Archiwista Polski, nr 3 (39), 2005, s. 7–18.

2006

Sesja katyńska w Warszawie, Informacja Bieżąca, nr 2 (40), 2006, s. 14–15.